

כימרחב

דעות ובדרכי החסידות

רואים את הקולות
התועדות עם הגה"ח
רבי זלמן גופין שליט"א

קבלת התורה במזיבוז
מארבע כנפות הארץ:
ציון הבעש"ט,
לרגל יום ההילולא

מושבוע ועומד מהר סיני
פניני חסידות למתן תורה
בסוגיות הדף היומי

מאי שבועות?

הנתיב לקבלת התורה עובר בסיזור התפילה, הסתירה
המדומה בין "מציאות" האדם לביטולו - ופרכתה, ודרך
החינוך לצעירי הצאן בעיון הסוגיות אליבא דחסידות •
הכנה מקיפה לחג השבועות עם הגה"ח רבי שלום דובער
כהן שליט"א, ראש ישיבת 'תומכי תמימים' קריית מלאכי •
שלמדתי תורה ונתרוממתי

הוא כל צמא לכונן רמים?

כדי להתכונן למתן תורה ביאות, צריך תחילה להבין מה נתחדש במעמד זה כלל ועיקר • עסק התורה לא רק שאינו נדחק הצידה בשל הרצון לדבקות בה', אלא אדרבה – הוא הדרך למימושה • כיצד ישבנו יחד הביטול לאלוקות והעיון בתורה, מהו סודה של אמירת 'תיקון ליל שבועות' ובמה מתבטא בוחו של החינוך בדרך החסידות • ערב חג השבועות זכה 'כי קרוב' לשיחה עשירה עם ראש ישיבת 'תומכי תמימים' בקריית מלאכי, הגה"ח רבי שלום דובער כהן שליט"א, אודות הדרך לקבלת התורה באספקלריה של חסידות

הרב יהודה כהן

בערבו של יום עשינו את דרכנו מירושלים דרומה. קריית מלאכי, שדמתה שנים רבות לעיירה מנומנת, קיבלה פנים חדשות בדמות שכונות ענק ומגדלי מגורים גבוהים המקיפים אותה מעבריה. נושקת אליהן, בקצה גבולה המערבי של העיר, שוכנת השכונה החסידית הוותיקה והחמימה – 'נחלת הר חב"ד', ממנה יתר וממנה פינה להפצת אור התורה במרחבי ויישובי המחוז כולו.

עוד חזון למועד להקדיש יריעה לדמויות ההוד המעטורות את השכונה, אך עתה פנינו אל המבנה הצנוע העומד בליבה ואינו מסגיר מבחון את הלבנה הרוחשת בו מזה עשורים רבים: ישיבת 'תומכי תמימים' – 'בית הר"מ', שאת ספסליה ממלאים תלמידים מהעיר וגלילותיה, ופירותיה פזורים בכל קצווי תבל בדמות רבנים ושליחי ציבור העוסקים במלאכת שמים, בהתאם לרוח החינוכית המאפיינת את בית גידולם. בהיכנסנו אל מבואת בית המדרש, מקבל את פנינו ראש הישיבה מיום היווסדה – הגה"ח רבי שלום דובער כהן שליט"א, המזמין אותנו בסבר פנים יפות להסב עמו בחדרו. יום תמים עמד על משמרתו בהוראת הגמרא לתלמידיו, ועתה מנסר בחלל קולם של התלמידים ההוגים בסוגיות החסידות, כשאת כרכי מסכת כתובות החליפו "ספרי המאמרים" הממלאים את המוח בדיעת אלוקות ובדרכי עבודת הנפש בדרך החסידות.

הרב כהן הוא בנו של הגאון רבי אברהם צבי (הערש) כהן זצ"ל, ראש כולל האברכים הוותיק בכפר חב"ד וממורי ההוראה המובהקים בדור הקודם (לדמותו הוקדשה יריעה בעבר בגליונו). בנערותו חבש את ספסלי ישיבת 'תומכי תמימים' תחת הדרכת המשפיע הנודע רבי שלמה חיים קסלמן זצ"ל, ולאחר מכן קנה תורה וחסידות בחצר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. לאחר נישואיו לפני כיוכל שנים היה מהממתיישים הראשונים בשכונה החדשה שזה עתה קמה, ומאז הקמת הישיבה, כאמור, הוא מזוהה עמה יותר מכל.

שפתו של הרב כהן רהוטה, ודיבורו שזור בציטוטים מאלפים ממקצועותיה של תורה – סוגיות הנגלה ודרושי החסידות, שכדרכה של ישיבת 'תומכי תמימים' אין אלו ענפים נפרדים אלא תורה תמימה ושלמה שמבורא אחד ניתנה. פתחנו אפוא ושאלנו.

עומדים אנו בימים הסמוכים לזמן מתן תורתנו, והשאלה עולה בלב כל מבקשי ה': מה עלינו לעשות כהכנה ראויה לקראת קבלת התורה?

כדי לדעת במה צריכה להתבטא ההכנה לחג השבועות, יש להתכונן בעניין מתן תורה עצמו – מהו החידוש העיקרי שהתרחש במעמד זה, וממנו להשליך על העבודה הנדרשת מאיתנו לעת כזו.

במאמרי החסידות של חג השבועות מופיעה פעמים רבות השאלה – מה התחדש במתן תורה? הרי "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה" ואפילו עירובי תבשילין, וכך לימד וציווה את ביתו אחריו כעדות חז"ל "מימיהם של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם", עד שגם בדורם של השבטים נאמר "ואת יהודה שלח... להורות לפניו גושנה", כפירושו לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה ויהיו השבטים עוסקים בתורה. מה, אפוא, התחדש בעת מעמד הר סיני?

בדרך הפשט, התשובה היא שבמתן תורה התחדש הגדר של "מצווה ועושה". אבל אין בזה כדי לבאר את כל התיאור הנפלא של מעמד הר סיני שלוה בקולות וברקים וענן כבד וקול שופר וכו', כמפורש בכתובים – האומנם כל זה היה רק בגלל חידוש הגדר של "מצווה ועושה"?!

ובאמת, במאמרי החסידות מוצאים אנו אריכות רבה בביאור סוגיה זו, ואחת הנקודות המבוארות בהם היא שלפני מתן תורה יכלו ישראל להגיע ולהשיג רק את השכל והחכמה שבתורה, ואילו החידוש של מתן תורה הוא – "אנכי ה' אלוהיך". כלומר, שהקב"ה שוכן בלימוד התורה, וכדרשת חז"ל במסכת שבת על תיבת "אנכי" שהיא נוטריקון "אנא נפשי כתבית יהבית" – הקב"ה הכניס את עצמו לתוך התורה, ומכאן ואילך כשיהיה לומד תורה הרי הוא מתאחד לא רק עם החכמה הנפלאה שבתורה אלא עם הקב"ה עצמו, נותן התורה.

היסוד לדברים הוא מאמר רז"ל במדרש רבה שלפני מתן תורה היה 'נתן' כביכול בין ה"עליונים" ל"תחתונים", "כשברא הקב"ה את העולם, גזר ואמר 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם'. כשיקשקש ליתן התורה ביטל גזר ראשונה ואמר: התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל", שהרי נאמר "וירד ה' על הר סיני". זו למעשה הייתה משמעות ההתגלות האלוהית במעמד הר סיני – הופעתו של הקב"ה עצמו בתוך עשרת הדברות הכוללים את כל התורה כולה, כדברי הרס"ג.

ידועה השאלה, מדוע התורה מתחילה באות ב' ("בראשית"), ולא בא'. ואמנם נאמר בזה כמה ביאורים בדברי חז"ל ובספרים הקדושים, ובאחת משיחותיו (אוצר לקוטי שיחות, בראשית) שופך הרבי זי"ע אור על הפרשה ומבאר שבתורה שתי בחינות: א) האלוהות שבתורה, שלמעלה מכל תפיסה שכלית. ב) חכמת התורה, הניתנת להשגה ולימוד. וזהו שהתורה מתחילה באות ב', משום שלימוד התורה על ידי האדם והבנת החכמה שבה אינה אלא הבחינה השנייה בתורה, ואילו הצד האלוהי שבה שלמעלה מהבנת והשגת האדם הוא הבחינה הראשונה והעיקרית שבה. ברם, במעמד הר סיני פתח הקב"ה את עשרת הדיברות באות א' – "אנכי ה' אלוהיך", כי במתן תורה הכניס הקב"ה את עצמו בתורה.

זו הסיבה לכך שבעת שתרגמו חכמי ישראל את התורה לתלמי המלך, כסיפור חז"ל, הנה בין השינויים שערכו בתרגום כתבו "אלוקים ברא בראשית", כך שבתרגום זה התורה למעשה התחילה באות א': הגוי, בשכלו המגושם, אינו יכול לקלוט שיש בתורה דבר-מה מעבר לחכמה שבה. לכן, לדידו החכמה שבתורה היא האל"ף של התורה, כי בעולם המושגים שלו אין דבר מעבר לכך. והלא אמרו רז"ל "חכמה בגויים – תאמין, תורה בגויים – אל תאמין". כלומר: גויים יכולים לתפוס ולקבל רק את ה"חכמה" שבתורה, אך לא את ה"תורה" (האלוהות) שבתורה.

כמה מאירים, לדרך זו, דברי רבנו הזקן בספר התניא (סוף פל"ו) המבאר מדוע "עסק התורה נקראת בלשון קריאה, 'קורא בתורה' – פירוש, שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו, כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו

בצוותא חדא ולא ליפרד ממנו ולישאר יחיד ח"ו".

מובן, אם כן, שההכנה לחג השבועות צריכה להתבטא בעיקר – בחיזוק הרצון להתחבר עם הקב"ה! כדי לזכות בהתקשרות נאמנה עם הקב"ה, לכל לראש צריך האדם להיות מעוניין בקשר עמו יתברך. והרי היא-היא ההכנה שערכו בני ישראל עצמם בצאתם ממצרים, שמיד התחילו לספור את הימים עד לבואם להר סיני (כדברי הר"ן סוף פסחים), ובזה ביטאו את תשוקתם העצומה להתגלות ה' במתן תורה.

זו כוונתם העמוקה של חז"ל באמרם "זכה, נעשית לו סם חיים" – כדי שכלימודו של אדם בתורה יתקיים אכן חיבור עם נותן התורה, צריך הוא "זכות", והזכות הראשונה היא – עצם החפץ והרצון להתקשר עם הקב"ה.

בכך מקבלת "ברכת התורה" שאנו אומרים מדי יום פנים אחרות ומאירות. "ברכה" – מלשון הבאה והמשכה (כדברי המשנה "המברך את הגפן" – כלאים רפ"ז), היינו המשכת האלוהות למטה. ועניינה של ברכת התורה קודם הלימוד הוא כדי להמשיך אלוהות בלימוד התורה, היינו שכלימוד התורה עצמו תהיה מורגשת נוכחותו של הקב"ה (וכמובן, למנוע מצב שלילי בו "לא ברכו בתורה תחילה" ח"ו). במילים אחרות: "המשכת" האלוהות אינה נעשית מעצמה, אלא האדם צריך להיות מעוניין בה, וזו משמעות ברכת התורה שלפני הלימוד.

מבית הכנסת לבית המדרש

אם נבקש לנקוט באופן מעשי, כיצד מבטא יהודי את תשוקתו להתקשרות עם הקב"ה? באורה של חסידות, ההכנה לקבלת התורה ולימודה אינה רק בניצול הזמן והשקעתו

הוא תיאור גדולתו של הקב"ה, הן ביחס לעולמות וכל הנמצא בהם – "הללו את ה'... אש וברד שלג וקיטור" וכו' – הן כפי שהקב"ה הנו למעלה מכל יחס לעולמות, וכפי שבברכות קריאת שמע מאריכים לתאר כיצד גם הנבראים העליונים – מלאכים ושרפים – מעריצים ומקדישים באימה ובראה ובקול רעש גדול. והמטרה של כל האריכות הזו היא כדי להגיע לקיום מצות קריאת שמע בה אומרים את הפסוק "ואהבת את ה' אלוהיך", שהוא "עיקר קריאת שמע" (כלשון בתניא פמ"ט) – התעוררות אהבת ה' בלב האדם.

הדרך, אפוא, להגיע להתעוררות אהבת ה', אינה אלא על ידי התבוננות האדם בגדולתו יתברך, וככל שיעמיק בזה – כך תלך ותגדל התשוקה אליו יתברך. וכשיבין וירגיש כיצד לאמיתו של דבר הקב"ה הנו למעלה לגמרי מכל יחס לעולמות, "כולא קמיה כלא חשיב" – תתעורר באדם תשוקה להיפרד מן הגוף ומכל ההגדרות המגבילות אותו ולדבוק אך ורק בקב"ה.

אלא שאז, כשתתעורר באדם אהבה שכזו, באופן טבעי הוא יתחיל לחקור ולדרוש: כיצד באמת אפשר למצוא את הקב"ה ולדבוק בו? והתשובה לכך היא, כהמשך הפרשה – "והיו הדברים האלה... ודיברת בס'", "כדברי תורה הכתוב מדבר", כדברי חז"ל. היינו שהקב"ה הכניס את עצמו בתורה, "אנא נפשי כתבית יהבית", ושם אפשר למצוא אותו!

נמצא, אם כן, שהגישה ללימוד התורה צריכה להיות מתוך התעוררות אהבת ה', ומאידך גיסא – התעוררות אהבת ה' צריכה להביא בהכרח ללימוד התורה. ועל זה התפלל רבי בנימין, שלימודו יהיה אחר התפילה, ובכך יביא אל הכוונה הרצויה.

זו היא הדרך הישרה לגשת לקבלת התורה, כפי שמחנכת תורת החסידות. לעומת זאת, על התעוררות רגשות הלב באהבת ה' בלי שהיא תוביל ללימוד התורה, אומר אדמו"ר הזקן

הגישה ללימוד התורה צריכה להיות מתוך התעוררות אהבת ה', ומאידך גיסא – התעוררות אהבת ה' צריכה להביא בהכרח ללימוד התורה. ועל זה התפלל רבי בנימין, שלימודו יהיה אחר התפילה, ובכך יביא אל הכוונה הרצויה

(תניא פ"מ) דברים נוקבים כי מי "שנפשו שוקקה וצמאה לה" וכלתה אליו כל היום, ואינו מרוה צמאונו במי התורה שלפניו – הרי זה כמי שעומד בנור וצועק מים לשתות". ומבאר שוה"י כוונת הנביא "הוי כל צמא לכו למים" – כי לפי פשוטו אינו מובן, דמי שהוא צמא ומתאוה ללמוד, פשיטא שילמוד מעצמו, ולמה לו לנביא לצעוק עליו הוי? "אלא הכוונה למי שצמא לאלוהות, ואינו מעלה על דעתו שהדרך להרוות את צמאונו העז היא על ידי מי התורה שלפניו.

הוי אומר שההכנה הרבתי לקבלת התורה לחג השבועות היא דווקא באמצעות סידור התפילה....

ללימוד התורה עוד ועוד, אלא במישור אחר...

ידוע מאמר הגמרא על תפילתו של רבי בנימין "שתהא תפילתי סמוכה למטתי". ומבאר ברש"י ותוספות שכונתו הייתה שיתפלל תכף עם קומו מהשינה, בלי הפסק בלימודו בינתיים. ולכאורה יש לשאול: מהו העניין הגדול בסמיכות התפלה אל השינה, עד כדי כך שמצא רבי בנימין לנכון להתפלל על כך?

אלא, מבאר אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה פרשת ראה), המטרה העיקרית בלימוד התורה היא – המשכת אלוהות, ועניין זה נעשה דווקא על ידי התפילה. הרי תוכנה של כל התפילה

הנפש לאלוקות. כך, למשל, הוא אומר (פ"ה) שכלימוד התורה כדבעי, כאשר האדם "משיג בשכלו .. הלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים, הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ... והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה!" וזאת, שלא כמו ההתאחדות עם הקב"ה בקיום המצוות, שכן בקיומן שורה האור האלוקי על הגוף והנפש הבהמית בבחינת "מקיף" בלבד - "ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה", שהרי המצוות המעשיות אינן "נכנסות" בקרב האדם פנימה אלא הוא מקיימן בגופו והן נותרות מחוצה לו, וכך גם האור האלוקי הבא עמהן הריהו כמקיף בלבד את האדם, ואילו "בידיעת התורה - מלבד שהשכל מלוכש בחכמת ה', הנה גם חכמת ה' בקרבו מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו .. שבידיעת התורה, התורה מלוכשת בנפש האדם ושכלו!"

בדרכו זו מבאר אדמו"ר הזקן (פכ"ג) את הבדלי הלשונות שמוצאים אנו בזהרה בין התאחדות האדם באלוקות הנעשית בלימוד התורה - "אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד", לבין ההתאחדות הנעשית בקיום המצוות - "רמ"ח פיקודין אינן רמ"ח אברין דמלכא":

אברי הגוף, מחדד רבנו, הם בטלים לגמרי לרצון הנפש המפעם בהם, ואין להם רצון משלהם כלל. לכן "מיד שעולה ברצונו של אדם לפשוט ידו או רגלו, הן נשמעות לרצונו תכף ומיד, בלי שום צווי ואמירה להן ובלי שום שהייה כלל, אלא כרגע ממש כשעלה ברצונו", וכך הוא ביטול האדם לאלוקות בשעה שהוא מקיים מצוה כפי רצון ה'; לעומת זאת, הביטול לאלוקות בלימוד התורה הנו לא רק כמציאות אחת בהטלה למציאות אחרת, כאברי הגוף שבטלים אל הנפש, אלא "כולא חד" ממש. שכן התורה היא חכמתו יתברך, וכשאדם משיג בשכלו את התורה, הרי "באותה שעה .. גם הנפש ולבושיה אלו מיוחדים ממש באין סוף ב"ה באותה שעה בתכלית היחוד".

לא פלא, אם כן, שהמסקנה העולה מאליה מכל האמור היא - כלשון המשנה המובאת כמה פעמים לאורך ספר התניא: "תלמוד תורה כנגד כולם!"

באורחותיו בקודש של הרבי זי"ע ראינו הדגשה מיוחדת על עסק התורה כפשוטו במידה יתרה ומחודשת, הן בהנהגתו לעצמו הן בדרישותיו מהחסידים בכלל ומתלמידי הישיבות בפרט. למשל, הרבי תבע שהישיבות והכוללים יוציאו לאור מזמן לזמן קובצי תורה ובהם חידושים שהתחדשו בבתי המדרש - וזאת בתקופה שדברים מסוג זה לא היו נפוצים כמו בזמננו, בפרט בקרב תלמידים צעירים. זכורני כיצד המשפיע ר' שלמה חיים התקשה בתחילה להבין פשרה של הוראה זו, שכן החינוך החסידי ללימוד התורה עד לאותה שעה לא גרס כלל צורה זו שנראית כהתהדרות בחידושים - דבר שיש בו ניחוח של הרגשת "שנות" ומציאות אותה שללה החסידות מכל וכל. אולם הרבי הסביר שרואים במחש שתלמיד המעלה על הכתב מחידושי בידועו שהם עומדים להיות מודפסים ומפוצים ברבים, הוא מקדיש יותר זמן וכוחות לעסק התורה...

סיפר לי ידידי הגה"ח רבי עזרא שוחט, ראש ישיבת אור אלחנן-חב"ד בלוס אנג'לס, שבשעתו, לאחר שנולדו לו שני ילדיו הגדולים,

בין וילנא למזריטש. הרב כהן שליט"א

בסוף ה"תיקון" ובכתבי האריז"ל, וגם בקריאת תחילה וסוף של מסכתות הש"ס.

ישנם כאלו שלא ניחא להו באמירת ה'תיקון' משום שאין באמירתו הבנה והשגה - מתחילים שלושה פסוקים, ומיד עוברים לשלושה פסוקים אחרים... עם זאת, זכורני מעת שישבתי בשבת תחכמוני בשיבת 'תומכי תמימים', שהמשפיע ר' שלמה חיים קסלמן דיבר בלהט רב במעלת העניין, ואמר שה'תיקון' - כשמו - מתקן את האדם להיות ראוי להתקשר אל הקב"ה, על דרך הלשון 'תיקון' שאמרו לעניין ברית מילה. והרי אם אמרנו שהעניין העיקרי במתן תורה הוא לא השכל והחכמה שבה, הרי שדווקא באמירת וקריאת אותיות התורה הקדושות שלמעלה מהשגת השכל מתקשרים אל הקב"ה עצמו, בהיותו בלי-גבול ואינו נתפס בהשגה שכלית.

נבראתי לשמש את קוני

אליבא דמשנת החסידות, כיצד מתבטא עניין זה - גילוי האלוקות בנפש האדם - בעסק התורה של יהודי? האם דיבורים נעלים כגון אלו אינם גורמים ח"ו מקביעות הלימוד כפשוטו?

אם דיברנו על הצורך והדרך להתקרב לאלוקות, הרי שדבקות האדם באלוקות על ידי לימוד התורה עולה על כולנה. והגע בעצמך: מצא עוד ספר המפליא כל כך במעלת לימוד התורה כמו ספר התניא!

בכמה מקומות בספרו מבאר אדמו"ר הזקן את מעלת לימוד התורה אף יותר מקיום המצוות, ואף יותר מעצם הצימאון וכלות

בהחלט. ושוב, כאמור, היות שהחידוש העיקרי של מתן תורה הוא בכך שהקב"ה "הכניס את עצמו" כביכול לתורה, לכן ההתעסקות העיקרית בחג השבועות צריכה להיות בעניין ההתקשרות עם הקב"ה.

ויש להדגיש: התעוררות אהבת ה' אמיתית ובת-קיימא אינה יכולה להיווצר מתוך התבוננות חד פעמית, אלא כמבואר בתניא (סוף פ"ג) שהאדם צריך ש"יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחזק ובהתמדה". כלומר לחזור שוב ושוב על הדברים בעניין גדולת ה' - לא בשביל לחדש חידושים, אלא כדי להחדיר את תוכן ההתבוננות בנפש, להתקשר ולהתאחד עמה.

לא לחינם התפילה היא "עבודה שכלב", כי אכן עבודה גדולה היא שיש להשקיע בה כוחות גדולים, סבלנות וזמן רב, והימים הסמוכים לזמן מתן תורתנו הם המסוגלים לעבודה זו.

בכלל, ידוע שאדמו"ר הזקן בשעתו התלבט אם ללכת למזריטש אל המגיד או לוילנא אל הגאון, ובסוף חשב שבוילנא מתלמידים כיצד ללמוד תורה, וללמוד הוא כבר יודע מעט... אבל ברצונו להתלמד גם איך להתפלל, ואת זאת מלמדים במזריטש. מובן, אם כן, שהחידוש של שיטת החסידות הוא בעניין עבודת התפילה, ובוזה צריכה להיות ההתעסקות העיקרית, וממנה לבוא ללימוד התורה וקיום המצוות.

אם כך הוא בימים הסמוכים לחג השבועות, מהי העבודה הנדרשת בנפשנו בחג השבועות עצמו?

ראשית, גם בחג השבועות צריכה להיות עבודת התפילה, ואף ביתר שאת - כדי להיות כלים ראויים לקבל את ה"אנכי ה' אלוקיך". נוסף על כך, הכנה משמעותית ביותר אנו עורכים באמירת "תיקון ליל שבועות" מתוך כ"ד כתבי הקודש (כנאמר בזהר שאומרים

לא זכה משך זמן רב לילדים נוספים. במהלך תקופה זו העתיר בבקשת ברכה מהרבי כמה פעמים, אך לא זכה למענה. שבע שנים מלאו מאז הלידה האחרונה, ובאותה תקופה הגיע אל הרבי יחד עם משפחתו ונכנס ל"יחידות" בהיכל קודשו. כשעמד מול פני הרבי, מגודל המעמד שכח לגמרי על רצונו לבקשת ברכה, אך להפתעתו פתח הרבי מעצמו ואמר "יש לכם בן ובת, כך שיצאתם ידי חובת מצוות 'פרו ורבו'. אך יהודי צריך לנהוג לפני משורת הדין, למה שלא תוסיפו בכך?"...

אוראז נטל הרבי חבילת שטרות של דולרים, העניק אותם לרבנית שוחט והורה לה להשתדל להשפיע על כמה שיותר נשים להדליק נרות שבת ויום-טוב, כשהוא מסביר שלכל אישה שתקבל על עצמה לקיים מצוה יקרה זו תעניק אחד מהשטרות הללו כשליחות מצוה לצדקה. אחר כך פנה הרבי אל הרב שוחט עצמו ואמר לו: "רצוני שתוציא לאור את חידושי התורה שלך".

בעקבות הוראת הרבי, אכן הוציא הרב שוחט לאור שתי מערכות תורניות, וזמן קצר אחר כך נולדו לו שתי בנות... כאשר עברו חמש שנים נוספות ללא שנתברך בילדים נוספים, הוציא מחדש לאור את המערכות הללו בתוספת מרובה על מה שכתב בתחילה, וחודשים ספורים לאחר מכן נולדו לו תאומים בנים. רק בדיעבד - כך סיפר הרב שוחט - תפס שכוונתו של הרבי הייתה שהדפסת חידושי התורה היא שהמטרה עבורו 'צינור' להתברך בבנים ובנות...

סיפור אחד מיני רבים זה, ללמד על הכלל יצא. כך למשל, הרבי דרש מהנהלת הישיבה שבחצרו לבחור קבוצה מיוחדת בת ארבעה עשר תלמידים שיוסיפו בלימוד התורה - שבעה בנגלה ושבעה בחסידות, אותם כינה: שבעת קני המנורה - ויהיה עליהם לשאת בתורנות פלפול אחת לשבוע בסוגיות הנלמדות בנגלה ובחסידות. גם דרישה זו בשעתה הייתה קשה לעיכול בקרב חסידים זקנים, בראותם שדורשים מתלמידים להראות כלפי חוץ את הישגיהם הלימודיים. אולם גם בנושא זה הסביר הרבי שהמטרה היא שיתווסף עוד חשק וחיות בכמות ואיכות הלימוד.

זכורני כי בצעירותי - היה זה בסוף קיץ תשל"ג - בעת ביקורי בחצר הרבי, אירע דבר נדיר. הרבי הגיע במפתיע להיכל כולל האברכים ששכן במבנה הסמוך לבית מדרשו, ואופן הלימוד בכולל כפי שראה כמו עיני לא עמד בדרישותיו. ואכן, בהתוועדות שהתקיימה בהזדמנות קרובה הביע ברבים את מורת רוחו מכך שלא היה ניכר ה"קאץ" אין לערנען" - הלהט בלימוד, ואף הוסיף והתבטא כי ה"תאוה" שלו היא לשמוע כיצד אברכים "קאכן זיך אין לערנען".

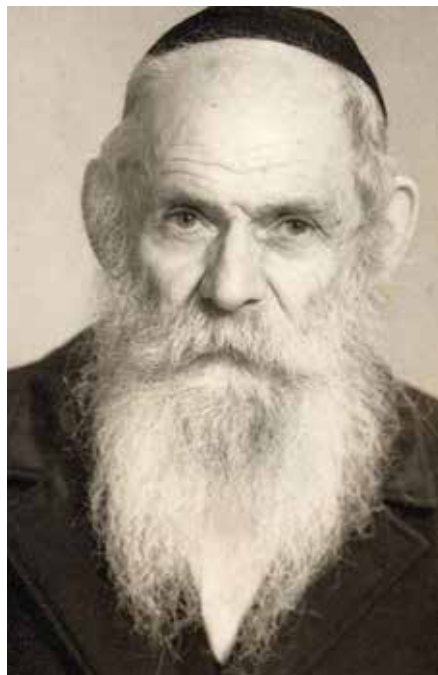
באותה תקופה הגיע אל הרבי הגה"ח רבי חיים שלום דייטש שליט"א, ראש כולל 'צמח צדק' בעיר העתיקה בירושלים ת"ו, והביא עמו לרבי קובץ חידושי תורה מפרי עטם של אברכי הכולל. כדרכו, ככל ששמח על כל פעולה טובה, לא הניח הרבי לשומעי לקחו להתוודע על זרי הדפנה, ומשום כך העיר שהחידושים נכתבו בצורה מתומצתת, מה שמטיל ספק במידת ההתלהבות שיש לאברכים בעסק תורתם - שהרי העוסקים בלהט בלימוד התורה לא יתאפקו מלפרש את קושיותיהם וראיותיהם...

הנה כי כן, לימוד התורה הוא עיסוקן המרכזי של האדם החפץ לדבוק בה', אלא שכדי שבלימודו אכן יתאחד עם הקב"ה ולא תהיה תורתו בגדר "לא זכה" ח"ו, עליו להקדים את התעוררות האהבה בעבודת התפלה, כאמור. בין השאר, לגישה זו יש נפקא-מינה משמעותית ביחס ללימוד התורה כחובת גברא של כל אחד:

מסופר על תלמיד אחד שהתאונן בפני הרבי כי הוא אינו בעל כשרון, וכיוון שאין לו סיכוי להיות אי-פעם גדול בישראל כגדולי התורה המפורסמים, הרי שאין לו חשק להשקיע בלימוד התורה...

הרבי השיב לו בתוכן זה: "אני נבראתי לשמש את קוני" - אין זה מתפקידו של כל אחד להיות כמו 'גדול' פלוני, אלא לימוד התורה הוא מצוה המוטלת על יהודי במטרה להתאחד עם הקב"ה, כאמור, והתאחדות זו נעשית על ידי כל אחד בהתאם לכישורונותיו, ועליו לנצל אפוא לשם כך את מלוא היכולת האישית שלו, ובזה יביא שלמות ואושר לנפשו.

זו דוגמה פשוטה להשלכותיה של התפיסה החסידית בעניין לימוד התורה, שאינו אלא בשביל להתחבר לקב"ה.

תיקון ליל שבועות הוא תיקון הנפש להתקשר באלוקות. המשפיע רבי שלמה חיים קסלמן זצ"ל

בשולחן הערר ומוכן לאכול

הדברים אמנם מתיישבים על הלב, אבל השאלה נשאלת: האומנם לימוד התורה מתוך דגש על התקשרות לקב"ה יכול להתמזג עם לימוד סוגיות בעיון בדרך המקובלת בישראל? אדרבה - היא הנותנת.

"התקשרות עם הקב"ה" פירושה שכל מציאות האדם מתקשרת עם הקב"ה - לא רק האברים החיצוניים כמו הידיים והרגליים אלא גם הראש, ובראש עצמו - לא די בחלק ה"שטחי"

והחיצוני של המוח, אלא גם בחלקים הפנימיים והעמוקים שלו. ולכן נדרש שהמוח יהיה שותף פעיל בלימוד התורה, ושהתורה תהיה "מונחת" אצלו - כל אחד בהתאם לכישורונותיו.

הרבי הביא בשיחותיו כמה פעמים את מאמר הגמרא במגילה "מבטלין תלמוד תורה כדי לשמוע מקרא מגילה", ולכאורה קשה: הרי מגילת אסתר תורה היא, ובשמיעתה מקיימים מצות תלמוד תורה, ומדוע נחשבת קריאתה ל"ביטול תורה"? ומתרגמים על כך כמה מפרשים, שה"ביטול תורה" הוא בכך שבזמן קריאת המגילה היה אפשר ללמוד בעיון ובהעמקה, ואילו קריאת המגילה אינה דורשת התעמקות ולכן היא נחשבת לביטול תורה. הרבי מסביר זאת בסגנון אחר: היות ובפעולת הקריאה לא נוטלים חלק כל רבדי המוח - אלה שתפקידם הוא העיון וההעמקה - הרי שהם בטלים בשעה זו מלימוד התורה...

אדמו"ר הזקן מאריך בזה בתניא (פ"ה ועוד), שה"חוד נפלא" של האדם עם הקב"ה נעשה דוקא "כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה", ומבאר שם שזהו הטעם לכך שהתורה נקראת "לחם" ו"מזון", "כי כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו ממש ונהפך שם להיות דם ובשר כבשרו ואזי יחיה ויתקיים - כך בידעת התורה והשגתה בנפש האדם, שלומדה היטב בעיון שכלו, עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחיים - נעשה מזון לנפש וחיים בקרבה מחיי החיים אין סוף ברוך הוא המלוכב בחכמתו ותורתו שבקרבה". אם כן, הלימוד עצמו צריך להיות "היטב בעיון שכלו"!

ויצוין, שבמקום אחר (לקוטי תורה פרשת ויקרא) מאריך אדמו"ר הזקן שהתאחדות זו נעשית דווקא בלימוד נגלה דתורה יותר מאשר בפנימיות התורה. שכן בפנימיות התורה מדובר על מושגים רוחניים שהמוח אינו קולט אותם באופן מוחשי, ואילו דווקא בנגלה דתורה העוסקת בדברים גשמיים וסברות מוחשיות אפשר להתאחד עם אלוקות בצורה הרבה יותר חזקה...

ברם, בתניא (סוף פמ"א) אדמו"ר הזקן עצמו מסייג דבריו ואומר כי רק צדיקים יכולים בשעת הלימוד להיות מקושרים באלוקות ויחד עם זה ללמוד בעיון, אבל אלו שאינם עומדים במדרגות אלו יקשה עליהם ללמוד כדבעי מתוך התקשרות זו, ולכן די להם שבתחילת כל שעה יחשבו על עניין ההתקשרות עם הקב"ה, והדבר יועיל לקשר למעלה את הלימוד של אותה שעה.

משל נאה בעניין זה נשמע מפי המשפיע רבי מענדל פוטרפס זצ"ל, מלוליין הצועד על חבל המתוח בגובה רב לעיני קהל הצופים. מובן שקודם תחילת המופע הוא חושב על הכסף שיקבל בשכרו, ובסיומו הוא גם ידרוש את הכסף, אבל בעת ההליכה הוא מרוכז כל כולו בצעדי המדודים לבל ייפול לאחד הצדדים... כך גם בלימוד התורה: בשעת מעשה הלומד מרוכז בהבנת התורה, ואין זו סתירה למטרת הלימוד שהיא הדבקות בהקב"ה.

על דרך זה נאמר ווארט בשם הקאצקער, על הפסוק "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה": הגישה ללימוד צריכה להיות מתוך חפץ ורצון להתקשר ל"תורת ה'", אבל כשהאדם מתיישב ללמוד צריך הוא לעסוק "בתורתו" - תורה דיליה, גם אם בינתיים לא יהיה בתכלית ההתקשרות לאלוקות...

מה התורה לימדה אותך?

כת"ר מלמד כבר כמה עשורים בשיבת 'תומכי תמימים'. האם יוכל להגדיר מהי שיטת הלימוד בעיון במסגרת הישיבה?

אפשר בהחלט לומר שה"עיון" כשלעצמו הוא בסגנון הרווח בישיבות הליטאיות, המיוחס להגר"ח מברסק שביסס את שיטת ההיגיון, על פיה מגדירים כל הלכה וכל סברא, ומכוח זה באים לחלק בין סוגיות שונות או פרטים מסויימים באותה סוגיא.

הרי הראש עובר על פי 'היגיון', ואם רוצים שהמוח יתאחד עם התורה יש צורך להסביר את התורה לפי כללי ההיגיון, ובהתאם לכך להגדיר כל פרט בהתאם לדברי המפרשים והפוסקים באותה סוגיא.

גם במשנתו של הרבי זי"ע, כשהוא דן בסוגיות מסויימות ומקשה בהן, בדרך כלל יישוב הדברים הוא על ידי הסברת ה"גדרים" השונים באותו נושא והחילוקים הנובעים ממנו. אם כי אפשר לומר שהרבי הלך גם בדרכו של הגאון הרוג'ובי שראה סוגיות שונות בש"ס באותו מכלול, ולימד כיצד חקירה מסויימת מתפשטת לנושאים שונים. אולם בשביל דרך לימוד זו צריך לשלוט בכל סוגיות הש"ס בבלי וירושלמי...

הרבי גם קיבל מאביו את שיטת ה"דיוקים" בלשונות חז"ל, כפי שניתן לראות בשיחות קודשו. רבות הוא מביא את מאמר חז"ל הנידון כפי שהוא בבבלי ובירושלמי ובמדרשים ומדייק ומדקדק בלשונותיהם ומלמד את המשמעות שיש בהבדלי הלשונות, כשבדרך כלל הסברת ההבדלים היא שהבבלי והירושלמי (למשל) נחלקו בהגדרת פרט מסויים בהלכה, ומכך נובעים שינויי לשונות חז"ל באותה מימרא.

אם כן, כמה מתייחד אופן הלימוד בשיבות תומכי תמימים ביחס לישיבות אחרות?

ייחודיותה של הישיבה מבוארת היטב כבר בכתבי מייסדה, הלא הוא אדמו"ר הרשב"ב, כמו גם בשיחות ומכתבי בנו אדמו"ר הריי"צ ואחריו הרבי זי"ע.

ראשית, בבסיס הכל עומדת התודעה המתמדת בעניין החיפוש אחר האלוקות שבתורה, כאמור לעיל באריכות, אולם גם במובן המעשי - הלימוד בישיבה מיוסד על "קבלת עול" וציות. בעוד בישיבות אחרות היסוד הוא ה"געשמאק" והעונג האישי של התלמיד, אותו יממש כשיבין את הסוגיות ובפרט כשיחדש בהן, הרי בשיבות תומכי תמימים היסוד הוא "קבלת עול".

כשמשח רבינו בא להכין את בני ישראל לקבלת התורה והעבירו להם את דברי ה', השיבו לו "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" והקדימו נעשה לנשמע. וידועים דברי הגמרא בסוגיית מתן תורה על דברי הצדוקי שאמר לרבא "עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודניכו" - תפיסת הצדוקים היא שהגישה לתורה צריכה להיות מתוך הבנה שכלית ולא דוקא מתוך ציות מוחלט, וממילא אין מקום להודיע מראש שיעשו כל מה שיצווה ה' עוד טרם שיודעים כמה מדובר. אולם אליבא דאמת, היסוד לקיום התורה הוא: "כל אשר דיבר ה' נעשה" - קבלת עול, ורק אחר כך יגיע ה"נשמע", מלשון שכנוע והבנה.

אם אמרנו שהעניין העיקרי במתן תורה הוא לא השכל והחכמה שבה, הרי שדווקא באמירת וקריאת אותיות התורה הקדושות שלמעלה מהשגת השכל מתקשרים אל הקב"ה עצמו, בהיותו בלי-גבול ואינו נתפס בהשגה שכלית

תשרי תשל"ו. הרב כהן ממתיין מאחורי הרבי כדי לקבל מידו הק', כמנהגו בסיום התוועדות כשחלה בימות החול, שטרות דולרים על מנת לחלקם בין המשתתפים כשליחות מצוה לצדקה

שהצטיין מאוד בהסברת עניינים עמוקים בחסידות ושמענו מפיו דברי חסידות, ולאחר מכן גער בנו המשפיע ושלל את העיסוק בהסברה שלעצמה. כשלעצמו, היה נאה דורש ונאה מקיים, ותמיד אמר שעל הלימוד להתבטא בעבודת התפלה ובעבודה בדרך "אתכפיא" כלפי מותרות העולם הזה.

במסורת החסידית עובר הסיפור על-דבר אופן התקרבותו של בעל ה'הפלאה' אל מורנו המגיד ממזריטש, שראשיתו כאשר ההפלאה הגיע אל המגיד וביקש ממנו שילמדו מהי דרך החסידות. במקום להשיבו דבר, שלח אותו המגיד אל תלמידו רבי זושא מאניפולי, אצלו אמר שימצא את התשובה.

ההפלאה ניגש אל ר' זושא ומסר לו את השליחות שהטיל עליו רבו המגיד, לבאר לו את מהותה של שיטת החסידות. ר' זושא בענוותנותו הצטנע ואמר שהוא לא בר הכי לענות על שאלה כזאת, ובבצר ממנו להבין מדוע דווקא אליו שלח המגיד שאלה זו. בסופו של דבר אמר לבעל ההפלאה, שהנה הוא עומד

אדמו"ר הזקן מאריך בזה בפרק יסודי בתניא (פמ"א), ואומר ש"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" הוא - קבלת עול מלכות שמים הבאה מצד היראה הטבעית שיש בלב כל יהודי. ומוסיף ואומר, על יסוד דברי הזהר, כי רק בכך נחשבות התורה והמצוות שלו ל"עבודת ה'", כי "עבודה" היינו כשהיא נעשית בדרך עבדות והכנעה.

נקודה נוספת הבולטת בישיבות תומכי תמימים באשר הן, שאף היא מיסודות החסידות, היא - השפעת הלימוד על האדם. ישנה אמרה מפורסמת בנוסח: אכן למדת תורה הרבה, אולם מה התורה לימדה אותך? ... לימוד התורה צריך לשנות את האדם - לא רק את הלך המחשבה שלו, אלא את הנהגתו היום-יומית בינו לבין קונו ובין אדם לחברו.

המשפיע ר' שלמה חיים היה מביע תדיר התנגדות נמרצת כלפי אלה העוסקים ב"השכלות" של חסידות ונגלה, בשעה שאין לדבר ביטוי בחייהם. זכורני שפעם אחת הלכתי יחד עם קבוצת בחורים לבית אחד החסידים

הדרך לכך שהתורה תשפיע על האדם ותשנה אותו היא באמצעות עבודת התפילה, במהלכה מתבונן האדם ומקרב את מושגי האלוקות אל עצמו ואל תחום ההתעניינות שלו, ובלשון החסידות "אדעתא דנפשיה"

מהאבן שעליה הן כתובות. אין כאן שני דברים אלא דבר אחד בלבד, וכך למשל לוחות הברית והאותיות של עשרת הדברות הן מציאות אחת. זו היא משמעות הציווי "בחוקותי תלכו": האדם צריך להתאחד עם התורה לא רק כשני דברים הבאים ונוגעים זה בזה, אלא שהוא והתורה יהיו מציאות אחת - "א תורה איד"!

נושא זה הוא אחד מעיקרי שיטת חב"ד - "עבודה בכוח עצמו". ידוע בדברי ימי החסידות, שכאשר הרה"ק רבי שלמה מקרלין רצה להשפיע את דרכו במחוז עליו הופקד אדמו"ר הזקן, עשה את דרכו לבקש רשות והורמנא ממנו. אולם רבנו השיבו כי הוא מוכן להניח לו להיכנס בגבולו בתנאי שיחנך את קהל שומעיו שעל כל אחד לעבוד את ה' בכוח עצמו ולא לסמוך על הצדיק, וכלשון הכתוב "צדיק באמונתו יחיה", ולא "צדיק באמונתו יחיה".

המשפיע ר' שלמה חיים היה חוזר פעמים רבות על העובדא שסיפרו לאדמו"ר הזקן על חסיד אחד שמתפלל בהתלהבות גדולה. היה זה חסידו של הרה"ק רבי חייקל מאמדור, והגיב אדמו"ר הזקן: "ער דאוונט? ר' חייקל אמדורער דאוונט. איך וויל ניט אזוי. איך וויל אז חסידים זאלן אליין דאווענען" (האם הוא מתפלל? ! ר' חייקל מאמדור מתפלל. אינני רוצה כך, רצוני שהחסידים בעצמם יתפללו). והסביר ר' שלמה חיים, שאותו חסיד, מכוח התקשרותו לרבו, הרי כשהרבי שלו מתפלל - ממילא מתפלל גם הוא, אבל אדמו"ר הזקן רצה שהחסידים שלו "יתפללו" בכוחות עצמם.

הדרך לכך שהתורה תשפיע על האדם ותשנה אותו היא באמצעות עבודת התפילה, במהלכה מתבונן האדם ומקרב את מושגי האלוקות אל עצמו ואל תחום ההתעניינות שלו, ובלשון החסידות "אדעתא דנפשיה" והוא תר ומחפש אחר נקודות מתוך העניין שלמד במאמרי החסידות הנוגעות ל'עבודה' שלו ולחיייו, וכך הוא פועל בעצמו לחיות בהתאם לרוח לימודו.

"ביטול" ו"מציאות" בכפיפה אחת

לכאורה, לימוד מתוך "קבלת עול" והכנעה סותר ללימוד מתוך תענוג ו"געשמאק"...

למעשה, שני הדברים נדרשים ברושמי. הרבי זי"ע מבאר שעל האדם ללמוד תורה מתוך תענוג - אך לא בשל התענוג האישני בלימוד התורה אלא מפני שכך ציווה ה'. כלומר: רצונו יתברך הוא שישאל יעסקו בתורה מתוך הבנה וחדותא דשמעתא, ולכן יש לקיים את רצונו מתוך קבלת עול...

הזכרנו לעיל את הכתוב "בחוקותי תלכו". כידוע, רש"י מפרש שהכוונה היא "שתהיו עמלים בתורה". ברם, הלא ישנם שלושה סוגים במצוות: עדות, חוקים ומשפטים. 'משפטים' אלו מצוות התורה שיש לקיימן מצד השכל גם אילו לא הייתה ניתנת התורה ח"ו, כמאמר רז"ל ש"היינו למדים צניעות מחתול וגזל מנמלה". 'עדות' הן המצוות שהשכל לא היה "מחייב" אותן, אבל לאחר שניתנו יכול השכל להסכים להן. ואילו 'חוקים' הן מצוות כאלו שאין להן

צריכה להתבטא בחיינו האישיים ובהנהגתו היום-יומית...

המחשה בממדים מופלאים ליסוד זה ראינו כמו עניינו בהנהגתו ובתורתו של הרבי זי"ע. באופן קבוע, בכל עניין שעסק בו בלימודו לרבים בעת ההתוועדויות הנודעות - אם היה זה ביאור בפסוק בפרשת השבוע עם רש"י, דיון בהלכה בשיעור הרמב"ם היומי, ליבון מימרא בזוהר ואפילו "הדרך" מעמיק על מסכתא בש"ס - תמיד בסיום השקלא-טריא היה שואל: ומהי ההוראה מכך אלינו? וכך היה נוטל מכל עניין בתורה הוראה בעבודת השם.

למשל, זה עתה באנו מפרשת בחוקותי, והרבי הרבה לצטט את דברי אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה עה"פ) ש"בחוקותי" הוא מלשון "חקיקה", כשהוא מבאר את ההבדל המהותי בין "אותיות הכתיבה" ל"אותיות החקיקה". אותיות הכתב, כספר תורה שנכתב בדיו על קלף, הן באמת נפרדות מהדבר עליו הן נכתבות, ולכן ניתן לנתק ביניהם באמצעים שונים. לעומת זאת, אותיות החקיקה אינן כדבר נפרד

עתה באמצע לימודו בגמרא, ואולי בדיוק בסוגיא זו יימצא גם המענה על שאלתו. ר' זושא אחז בלימודו במסכת ברכות, שם שואלת הגמרא האם תשעה וארון מצטרפים למניין, ותשובתה שהארון לא יכול להשלים למניין כי "ארון לא גברא הוא".

לכאורה לא מובן - אמר ר' זושא - מה חשבה הגמרא בשאלה, ומדוע קא סלקא דעתך שארון יצטרף למניין עשרה?

המשך ר' זושא ואמר: התשובה היא שבהוה"אמינא חשבה הגמרא שמהותו של יהודי היא עובדת היותו 'כלי' לתורה - התורה שהוא לומד היא כמונחת אצלו כקופסה, כמו ארון הקודש בו מונח ועומד ספר התורה. ואם כן, מדוע שהארון לא יוכל להיחשב כעשירי למניין?

על זה השיבה הגמרא "ארון לאו גברא הוא": הארון והתורה הם שני דברים, אלא שהארון הוא "כלי" לתורה. לעומת זאת, יהודי אינו רק מקום אחסון לדברי תורה, אלא עליו להתאחד עם התורה שהוא לומד, והתורה

מעמד מתן תורה יחד עם הערבים

בַּשָּׁעָה שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הָרֹשֶׁת הָרִשְׁוֹנָה
לְקַבֵּל הַתּוֹרָה, אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: ...
הִבִּיאוּ לִי עֲרָבִים טוֹבִים שֶׁתִּשְׁמְרוּהָ וְאֲנִי נֹתֶנָּה
לָכֶם... אָמְרוּ: הֲרִי בָּנִינוּ עוֹרָבִים אוֹתָנוּ. אָמַר
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הֵא וְדָא עֲרָבִים טוֹבִים, עַל
יְדֵיהֶם אֶתְנַנֶּה לָכֶם
(שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה)

אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: בְּנִי, הִיוּ
קוֹרְאִין אֶת הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת בְּכָל שָׁנָה, וְאֲנִי
מַעֲלָה עֲלֵיכֶם כָּאֵלּוּ אַתֶּם עוֹמְדִים לִפְנֵי הָרֹשֶׁת הָרִשְׁוֹנָה
וּמְקַבְּלִין אֶת הַתּוֹרָה
(פְּסִיקְתָּא דְרַב כְּהֵנָא)

קריאת קודש

מֵאֵת כ"ק אַדְמו"ר מְלִיּוּבָאוּיִשׁ זי"ע

"כֵּשֶׁם שֶׁאִמִּירַת עִשְׂרַת הַדְּבָרוֹת
בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה הִיטָה בְּנוֹכְחוֹת
כָּל עַם יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים נָשִׁים וְטָף,
גַּם הַקִּטְנִי-קִטְנִים,

כְּדָאִי לְהַשְׁתַּדֵּל שֶׁבַעַת קְרִיאַת
"הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת" (לְכָל הַפָּחוֹת)
בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּזִמְנָן מִתֵּן תּוֹרָה
בְּכָל שָׁנָה וּשְׁנָה יִהְיוּ נֹכְחִים כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, גַּם הַקִּטְנִי-קִטְנִים/וֹת"

כָּל אַחִיזָה בְּשֶׁכַל, כְּמוֹ בֶּשֶׁר וְחֵלֶב, שֶׁעֲטָנוּ וְטוֹמְאוּ
וְטָהֲרָה.

לִפִּי זֶה נִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה מִדּוּעַ וְכִיצַד עֲנִיין "עֲמַל
הַתּוֹרָה" נִרְמָז דּוּקָא בְּמִלָּה "בְּחֻקוֹתֶיךָ"? הֲרִי עֲמַל
הַתּוֹרָה הוּא לְהַבִּין אֶת מַה שְּׁלּוּמִדִּים, וּמִדּוּעַ לֹא
אִמְרָה הַתּוֹרָה כֹּאן "אִם בְּמִשְׁפָּטִי תִלְכּוּן"? הָרַבִּי
מִבְּאֵר זֹאת (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת ח"ג) לְאוֹר הָאִמּוּר,
שֶׁ"עֲמַל הַתּוֹרָה" גּוֹפֵא צָרִיךְ לְהִגִּיעַ מִצַּד "חֻק".
כְּלוּמֹר, יִגִּיעַת הַתּוֹרָה הִיא לֹא מִצַּד הַשֶּׁכַל שֶׁבַתּוֹרָה
הַדּוֹרֵשׁ עֲמַל כְּדִי לְהַבִּין אֶת עוֹמְקוֹ, אֲלֵא הַעֲמַל
הוּא אֵךְ וְרַק מִצַּד צִיּוּרֵי ה' שֶׁלְּמַעַל מִהִבְנָה!

אֲכֵן, בְּהַסְתַּכְלוֹת חִיצוֹנִית עַל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ,
תְּכֻנַּת "קְבָלַת עוֹל" וְתְכֻנַּת הָעֵינָן וְהַעֲמָקָה אֵינָן
עוֹלוֹת בְּקִנְיָה אַחַד; קְבָלַת עוֹל דּוֹרֶשֶׁת צִיּוֹת מִתּוֹךְ
מִשְׁמַעַת הַנוֹבַעַת מִתְּכֻנַּת הַתְּבַטְלוֹת, וְאֵילוּ הָעֵינָן
וְהַהִבְנָה בָּאִים מִתּוֹךְ הַתְּעוּגָה וְהַמִּצִּיאוֹת שֶׁל
הַלּוּמִד. אֲבָל בְּעִבּוּדֵי ה' יִשְׁנָה נְתִינַת כּוֹחַ מִיּוֹחַדָּת
מִלְּמַעַל לְשִׁלֵּב אֶת שְׁתֵּיהֶן, וּבְעוֹמֵק יוֹתֵר: בְּעִינֵיהָ
שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת – אֵין כָּל סְתִירָה בִּינֵיהֶן אֲלֵא
הָאָדָם עוֹשֶׂה שִׁמּוּשׁ בְּשִׁתֵּי הַתְּכֻנּוֹת מִמוּצָא אַחַד
– קִיּוֹם רִצּוֹן ה'. כֵּשֶׁם שֶׁהַקִּבָּה רּוֹצֶה אֶת בִּיטּוּלוֹ
שֶׁל הָאָדָם, כֵּךְ הוּא חַפֵּץ שִׁיעֲבּוֹד אוֹתוֹ בְּאִמְצָעוֹת
שְׁכּוֹל וּבְמִצִּיאוֹתָיו, וְיַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה עִם כָּל כּוֹחוֹתָיו,
אֶחָת מֵהֵנָּה לֹא נִעְדָּרָה.

כְּשִׁיסוּד זֶה נִעֲרֹץ בְּבִסִּיס הַגִּישָׁה אֶל הַלִּימּוּד,
אִזִּי גַם בַּעַת הַלִּימּוּד לֹא בֵּא הַלּוּמִד לְהַגְבִּיחַת עֲצֻמוֹ
וְשִׁלְיַת זּוּלָתוֹ ח"ו, וּבּוֹדָאִי אֵינּוּ מִעֲמִיד עַל דַּעְתּוֹ
וְאֵינּוּ מִבְּקֵשׁ אַחֵר חִידוּשָׁיו שֶׁלּוֹ – אֵין הוּא אֲלֵא
חַפֵּץ לְקִיּוֹם מִצּוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה וְלִאֲסוּקֵי שְׁמַעַתָּתָא
אֲלִיבָא דְהַלְכָתָא, וּמִמִּילָא תְּנוּעַת נֶפֶשׁ זֹו מְלוּוָה
אוֹתוֹ גַּם בַּעַת הַלִּימּוּד עֲצֻמוֹ בְּכָל שְׁלִבּוֹ.

בְּדֶרֶךְ זֹו יִכּוֹל כָּל אֶחָד לִיַּשֵּׁם אֶת דְּרִישׁוֹת
הַחֲסִידוֹת – קְבָלַת עוֹל, הַתְּקַשְׁרוֹת וּבִיטּוּל
לְאִלּוּקוֹת, וְיַחַד עִם זֶה וּמִתּוֹךְ זֶה – לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה
בְּלִהְטָה, לַעֲיִין בָּהּ בְּחִדּוּוֹה וּלְחַדֵּשׁ בָּהּ וְאֵף לְהוֹצִיא
אֶת הַחִידוּשִׁים לְאוֹר עוֹלָם עַל מִכְשַׁב הַדְּפוּס,
כְּלִי שִׁידְבָּק בּוֹ סְרוּכּוֹת הַגְּאוּוֹה וְקְלִיפוֹת הַיִּשּׁוּת
הַמְּגוּנָה.

ב"סֶפֶר הַקִּי" (שְׁנִדְפֶּס בְּשָׁנַת תִּשְׁכ"ג, לְרֹגֶל
מֵאָה וְחֲמִישִׁים שָׁנָה לְהַסְתַּלְקוֹת אַדְמו"ר הַזֶּקֶן)
נִדְפֶּס אֲבַחֲוֹן גְּרַפּוֹלוֹגִי לְכַתֵּב יֵד קוֹדֶשׁוֹ שֶׁל
אַדְמו"ר הַזֶּקֶן. אֶחָת הָאֲבַחְנוֹת שֶׁם הִיא שֶׁהַכְּתָב
מֵאֲפִיין אִישִׁיּוֹת בַּעֲלַת קְצוֹת – מִצַּד אֶחָד שׁוֹאֵפָה
וּמִשְׁתּוֹקֶקת כֻּלְפִי מַעֲלָה, וּמֵאִידֶךְ גִּיסָא נְטוּעָה
בְּתוֹךְ הַמִּצִּיאוֹת הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁל הַקְּרָקָע.

תְּכֻנָּה זֹו שֶׁל אֵיחּוּד שְׁנֵי קְצוֹת הִיא מֵאֲפִיין
מִרְכּוּזִי בְּמִשְׁנַתָּם וּדְרֶךְ עֲבוּדָתָם שֶׁל רְבוּתֵינוּ
נִשְׁאִינּוּ לְדוֹרוֹתֵיהֶם, וְהָרַבִּי זי"ע הִרְבָּה לְבַאֵר
רַעֲיוֹן זֶה וְאֵף דִּרַשׁ אוֹתוֹ מְכוּלָּנוּ.

הָאִמֶּת הִיא שְׁגֵם הַלּוּמִד רַק בְּשִׁבִּיל
ה"גַּעֲשֵׁמָאק", אִם הוּא מוֹדַע לִכְךָ שֶׁצּוֹרֵת לִימּוּד
זֹו הִיא "שְׁלֹא לְשִׁמָּה", הֲרִי "מִתּוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה
בֵּא לְשִׁמָּה", וְסוּפּוֹ שֶׁהוּא יִלְמַד תּוֹרָה מִצַּד קְבָלַת
עוֹל. וּבִיתֵר עוֹמֵק: הָרַבִּי הַסְּבִיר כְּמָה פַּעֲמִים אֶת
פִּירוּשׁ דְּבָרֵי חו"ל אֵלּוּ, שְׁגֵם כְּשִׁיחֻדִּי עוֹבֵד אֶת ה'
לְכֹאֲוֹרָה שְׁלֹא לְשִׁמָּה, הֲרִי שֶׁ"תוֹךְ" שֶׁל הַעֲבוּדָה
הוּא "לְשִׁמָּה", כִּי כָּל יְהוּדִי בְּפִנִּימִיּוֹתוֹ רּוֹצֶה
לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶׁהוּא רִצּוֹן ה' (כְּדִבְרֵי הַיְּדוּעִים
שֶׁל הַרְמַב"ם בְּהַלְכּוֹת גִּירוּשֵׁין סִפ"ב), וְסוּף-כָּל-
סוּף תִּצָּא אִמֶּת זֹו מִן הָעֵלֶם אֶל הַגִּילּוּי.

יְהִי רִצּוֹן, אַפּוֹא, שְׁנוּכָה לְקַבֵּלַת הַתּוֹרָה – כְּלִשּׁוֹן
רְבוּתֵינוּ זי"ע – "בְּשִׁמְחָה וּבְפִנִּימִיּוֹת". שְׁנַעֲסוֹק
בַּתּוֹרָה בְּכָל לֵב וּנְפֶשׁ, מִתּוֹךְ דְּבָקוֹת בְּאִלּוּקוֹת
הַטְּמוּנָה בָּהּ, עַדִּי נֹכַח לְגִילּוּי תּוֹרָה מִפִּי שֶׁל
מִשִּׁיחַ, "תּוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאֵתִי תִצָּא". ■

אלוקות "בפשיטות" ומציאות "בהתחדשות"

הרבי עוד לא ירד מההר, ואילו אנחנו יכולים לאחל לעצמנו לפחות להיות ליד ההר > התרנגולת של האישיה היא לא יותר מכמה סימנים בשולחן-ערוך בעיני הרב < להתכונן למתן תורה, פירושו להטות את המאזניים של הגשמיות והרוחניות - לפחות קצת - לכיוון הרוחני >> התוועדות הכנה לחג השבועות

"אנא נפשי כתבית יהבית", ובלשון המדרש "אותי אתם לוקחים". אבל יש נקודה נוספת בקשר למתן תורה, שהרבי זי"ע מרבה להזכירה והיא מבוססת על מאמר חז"ל במכילתא על הפסוק "וכל העם רואים את הקולות" - "רואים הנשמע ושומעים הנראה". והעניין הזה, מבחינה מסוימת, מבטא את המהות הפנימית של מתן תורה באופן שהוא עוד יותר חי, עוד יותר מוחשי ועוד יותר נוגע אלינו לפועל. זה מסביר לנו לא רק את מעלת ה'גילויים' שבאו אז מלמעלה, אלא גם מה היה המעמד ומצב של עם ישראל. וכשמדברים על עם ישראל בהקשר הזה מתכוונים לכולנו, שהרי כידוע, במעמד הר סיני נכחו כל הנשמות עד סוף כל הדורות.

ראייה מקרוב, שמיעה מרחוק

אחת הפעמים שבהן הרבי דיבר על העניין הזה וביאר אותו, הייתה בהתוועדות חג השבועות תשכ"ו. ב"ה, הייתי באותו מעמד, וזכיתי גם "לראות" וגם "לשמע"... הרבי הסביר לעומק ובאריכות את דעתו של רבי עקיבא שאומר כנ"ל - "רואים את הנשמע ושומעים את הנראה", ולעומת זאת את דעתו של רבי ישמעאל החולק עליו וסובר ש"רואים את הנראה ושומעים את הנשמע" (הדברים נדפסו גם באוצר לקוטי שיחות, פרשת יתרו).

נקודת העניין היא: מה בעצם אירע כאן? האם הקב"ה רצה להראות לנו מין 'קונץ' שכזה, שבמקום לשמוע את הקולות באמצעות האזניים אנחנו נראה אותם בעיניים; ומצד שני אם יש לפנינו דברים גשמיים, הרי שבמקום לראות אותם בעיניים אנחנו 'נשמע' אותם באזניים? ! הקב"ה הוא אכן 'כל יכול', אבל מה פשר העניין בזה?

כהקדמה לכך, הרבי הסביר תחילה מהי "ראייה" ומהי "שמיעה": "ראייה" זה מה שאתה רואה במוחש, זה קרוב אליך - פיזית או רעיונית. כלומר, זה חלק מהעולם שלך. ובמילים פשוטות יותר: אתה עצמך אדם גשמי וגם הדבר הזה הוא גשמי, לכן אתה רואה אותו באופן ברור ומוחשי.

"שמיעה", לעומת זאת, היא (גם) ביחס לדברים שרחוקים ממך. הקול הנשמע יכול להגיע ממקור רחוק מאוד. ובמיוחד ש"שמיעה" זה לא רק במובן הגשמי של "אוזן שומעת", אלא גם במובן של הבנה. הרי נאמר: "והם לא ידעו כי שומע יוסף, כי המליץ בינותם". מה הפירוש "כי שומע יוסף"? הלוא הוא היה איתם באותו חדר, ואם כן ודאי שהוא שומע מה שהם מדברים! אלא כמו שרש"י מסביר: "מבין לשונם". הם לא

בשנת תרפ"ח ערך החסיד רבי חאטשע (יחזקאל) פייגין מסע מריגה, לטביה - שם שהה באותה תקופה אדמו"ר הרי"צ זי"ע, שר' חאטשע שימש כמזכירו - לארצות הברית כשד"ר. כשחזר לריגה, יחד עם חסיד נוסף שחלק עמו את המסע, היה זה ימים מספר לאחר חג השבועות, ור' חאטשע נכנס להיכלו של הרבי כדי לדווח על קורותיהם.

קודם לכן הכין ר' חאטשע דו"ח תמציתי של ההכנסות וההוצאות, ואותו הציג בפני הרבי. לעצמו חשב: וכי הוא יבזבז את זמנו היקר של הרבי כדי לספר כמה גרושים בדיוק היו בכל קופה, מה יצא ומה נכנס? !... ולכן כתב דו"ח מקוצר.

לעומת זאת, הרבי אמר לו שדו"ח על כספים צריך להיות מפורט, ולנוכח פליאתו התבטא כי כסף שנועד לענייני קדושה 'מגיע' (מבחינה רוחנית) עד "קרומא דאוורא דקפא על מוחא". זהו מושג בתורת הסוד, כשהכוונה היא למדרגת 'פנימיות הכתר' הנזכרת רבות בתורת חב"ד, בחינת 'עתיק' - מדרגה גבוהה מאוד.

הרבי המשיך ואמר לו: "תשאיר אצלי את הדו"ח הכללי, ובעוד זמן מה תבוא ותיתן לי דו"ח פרטי". הרבי הוסיף ונימק את הדברים באומרו: "איך בין נאך ניט אראפ פון בארג" - עוד לא ירדתי מההר... כאשר בכך הוא כמו רמז למקום הרוחני שבו הוא נמצא בחג השבועות ובימים הסמוכים לו.

מה כוונת הדברים? אנו יושבים בהתוועדות הכנה למתן תורה. אם כן, לפני הכל צריך לדעת מה זה מתן תורה, וצריך לדעת זאת באופן כזה, כמו שהבעש"ט מפרש את הפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים" - שאם הם "נזכרים" כדבעי, אזי הם גם "נעשים". דהיינו אם לא מדובר בהעלאת זיכרונות ישנים בלבד, אלא אם הם "נזכרים" כמאורעות בעלי משמעות נצחית - אזי הם גם "נעשים". כלומר, הם חוזרים ומתרחשים וממילא נותנים לנו כוחות מחודשים וממלאים אותנו בחיות חדשה, גם עכשיו.

מהו, אם כן, מתן תורה? כידוע, היסוד שמלמדת תורת החסידות (על פי דברי המדרש - שמות רבה יב, ג) הוא שבמעמד הר סיני התבטלה הגזרה ש"העליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים", ונוצר חיבור של העליונים עם התחתונים - כך שמכאן והלאה יכולה לשרות קדושה גם בגשמיות, בתורה ובמצוות שיהודי לומד ומקיים בעולם הזה, ובאמצעותן להתאחד עם הקב"ה בכבודו ובעצמו, כדברי הגמרא שתיבת "אנכי" היא נוטריקון

חשבו שהמשנה למלך מצרים מבין לשון הקודש, כי היה שם "מליך", מתורגמן, שתרגם כל הזמן מלשון עברי ללשון מצרי וכן להפך.

זאת אומרת ש"שמיעה" היא גם הבנה, ומושג ההבנה הוא ביחס לשכל שהוא עניין רוחני, וזה מעיד על ריחוק מהמציאות הגלויה של האדם הגשמי.

לכן, הסדר הרגיל הוא ש"רואים את הנראה" – את הדברים הגשמיים שהם קרובים לעולמנו אנחנו "רואים", ו"שומעים את הנשמע" – דברים שהם רוחניים, עניינים של שכל והבנה, אנחנו רק "שומעים" ומבינים בלבד.

אולם במתן תורה התהפכו היוצרות. הקב"ה התגלה לכל בני ישראל, והדבר פעל בהם שיתרוממו מעל עולם הזה הגשמי לעולם רוחני, וממילא היה אצלם "רואים את הנשמע" – העניינים הרוחניים שברוך כלל רק "שומעים" אותם הפכו והיו לדידים בבחינת ראייה, במוחשיות ובהתאמתות מוחלטות, וכפועל יוצא גם היה אצלם "שומעים את הנראה" – העניינים הגשמיים, שברוך כלל נקלטים באדם על ידי חוש הראייה, הי אצלם רק בבחינת שמיעה. הם אמנם ידעו שיש מושג של גשמות, אבל זה היה כמו ש"שומעים" קול הבא מרחוק.

בין הנשמה לגוף

כשהרבי דיבר על העניין הזה, הוא קישר זאת להבדל בין הנשמה כפי שהיא בגן עדן לפני ירידתה אל תוך הגוף, לבין הנשמה כפי שהיא לאחר שירדה והתלבשה בגוף.

תינוק שנולד, נמשך באופן טבעי לגשמיות – למזון, לממתקים, למשחקים. לאחר מכן באים האב והאם ואומרים לילד שלהם, "אינגעלע, ילד, אתה חושב שיש בעולם רק אוכל וצעצועים? יש אויבערשטער בעולם! הקב"ה ברא ומנהל את כל העולם הזה!". והילד הקטן שפוגש לראשונה את המילה הזו – "אויבערשטער" – עדיין לא מבין מאומה, אבל הוא "שומע".

אחר כך, כשהילד גדל מעט ומתחיל לחשוב ולהבין בכוחות עצמו, המושג "אויבערשטער" מתקרב אליו קצת יותר, אבל גם אז העניין של אלוקות נתפס אצלו כדבר רחוק. כך הוא סדר הדברים של הנשמה לאחר שירדה לכאן והתלבשה בגוף גשמי.

לעומת זאת, כשהנשמה נמצאת עדיין למעלה בגן עדן, שם היא "רואה" אלוקות. שם הנשמה רוחנית לגמרי ולכן היא תופסת כל דבר באופן של "ראייה". במשל, בחסידות מוסבר שיש "זהב" ו"כסף" במשמעות רוחנית, וכך אצל הנשמה למעלה – "זהב" זהו עניין של יראת ה' (כתוב "מצפון זהב יאתה", וצפון הוא קו השמאל – מידת הגבורה והיראה), ו"כסף" זהו אהבת ה' (כרמו הכתוב "נכסף נכספת"). וכשמגיע הזמן של הנשמה לרדת למטה, באים ואומרים לה: "נשמה'לה, את חושבת שיש רק אלוקות ואין כזה דבר שנקרא עולם? ! דעי לך שהקב"ה ברא עולם ויש כזו מציאות, עולם מלשון 'העלם והסתר', ושם יש כסף וזהב גשמיים ממש...".

כשהנשמה שומעת את הדברים, היא מתקשה להכיל אותם. היא מתקשה להשלים עם מציאות שכזו. האומנם יש משהו שהוא מחוץ לאלוקות? ! נו, אם כך אומרים בשמיים זה בוודאי נכון! אבל אצל הנשמה, מבחינתה העולם הזה הוא בבחינת "שמיעה" בלבד.

בלשון החסידות, החוויה של הנשמה למעלה נקראת "אלוקות בפשיטות" (כדבר פשוט ומובן אליו) ומציאות בהתחדשות (כדבר חדש ולא מוכר). לעומת זאת, אצל הגוף – וגם אצל הנשמה כפי שהוא מלוכשט בגוף בעולם הזה – המצב בדיוק להפך, "מציאות בפשיטות ואלוקות בהתחדשות".

דרך אגב, כשאומרים בהקשר הזה "התחדשות", אין הכוונה רק לפעם הראשונה שבה שומעים על הדבר, אלא זוהי "התחדשות" מתמדת – כמו 'תוספת' על המציאות הטבעית ועל התפיסה הפשוטה. "התחדשות" שנובעת מעצם הריחוק והפער ביני לבין העולם הרוחני (במקרה של

הגוף) או העולם הגשמי (במקרה של הנשמה).

ובכן, זה מה שפעל מעמד הר סיני: הוא רומם את בני ישראל למדרגה כזו שאצל כולם היה אז "אלוקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות", ובדרך ממילא היה אצלם "רואים את הנשמע ושומעים את הנראה".

אם לחזור לסיפור בו פתחנו, כשהרבי הרי"צ אמר שהוא עוד לא ירד מההר – הכוונה היא למצב של "אלוקות בפשיטות", "רואים את הנשמע ושומעים את הנראה".

להתכונן, להתנתק, להתרומם

באותה התועודות, כשהרבי דיבר על "אלוקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות", הוא סיפר על עצמו שבהיותו בפר"ז הוא ביקר בביתו של רב מקומי חשוב. בתוך כך נכנסה לבית הרב אישה עם תרנגולת שחווטה בידיה, והיא הציגה לרב שאלה הלכתית בקשר לכשרות העוף.

השאלה הייתה קצת מורכבת. הרב נטל את העוף, בדק ובחן אותו, התעמק קמעא במחשבתו ואמר לאישה: "לפי הש"ך ההלכה היא כך, ולפי הט"ז ההלכה היא כך". האישה איבדה קצת את סבלנותה. "רבי!", התפרצה לרבי הרב, "אני יכולה להכניס את התרנגולת לתוך הסיר או לא יכולה? !". הרב היסה אותה ואמר לה, "רגע, רגע, אל תמהרי... יש עוד דעות באחרונים...".

עד כאן הסיפור.

לאחר מכן הרבי ניתח את הסיפור. אותו רב, אמר הרבי, כמוכר לא התכוון להתפאר בידע ההלכתי שלו, מה גם שהאישה לא ידעה מיהו הש"ך ומיהו הט"ז. ביסוד הדברים עמד ההבדל בין ההתייחסות של הרב לשאלה ההלכתית שהוא נשאל ובין ההתייחסות של האישה לשאלת כשרותה של התרנגולת.

בעולמה של האישה, תרנגולת היא מזון שמניחים בתוך סיר כדי לבשלו ולאכלו. אמנם נכון, יש תורה ויש שולחן ערוך עם דינים והלכות, ושם כתוב שבמקרים מסויימים אסור לאכול את התרנגולת; זה נכון, ולכן היא באה אל הרב לשאול אותו מה לעשות. אבל בעיניה, אם נשאל אותה מהי המהות של תרנגולת – זה מזון שמבשלים ואוכלים.

בעיני הרב, לעומת זאת, מהי תרנגולת? כמה סימנים בשולחן-ערוך יורה-דעה! אמנם נכון, תרנגולת היא גם דבר שמבשלים ואוכלים, אבל לא זו המהות של התרנגולת. המהות שלה, לדידו, היא... הלכות ביורה-דעה!

ובשפה שלנו: אצל האישה "מציאות בפשיטות ואלוקות בהתחדשות", בעוד אצל הרב "אלוקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות".

כשר' חאטשע סיפר את הסיפור הנזכר, הוא סיכם ואמר: "הרבי עוד לא ירד מההר, ואילו אנחנו מאחלים לעצמנו שלכל הפחות נזכה לעמוד ליד ההר...". הכוונה בדבריו הייתה, שנוזכה להתקרב קצת אל העניין הזה של "אלוקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות".

"ליד ההר", הכוונה היא להתקרב קצת יותר לאלוקות, ולהתרחק – קצת, לפחות – מהגשמיות. הסדר הרגיל הוא שמה שברור לנו הוא שיש עולם, וכמו כן מה שהגוף דורש ומבקש – פשוט בעינינו שצריך לספק לו. ולעומת זאת כשמדברים איתנו על אלוקות, זה דבר מחודש! "ליד ההר" פירושו, אם כן, לשנות קצת את המשוואה הזו. להטות במקצת את כפות המאזניים שבין גשמיות לרוחניות, לטובת הרוחניות. להתקרב קצת יותר לאלוקות, כשהצד השני של אותו מטבע הוא להיות קצת פחות גשמיים. פחות מגושמים. פחות חומריים. פחות מונחים בענייני העולם. ואז אנחנו זוכים שגם אצלנו יהיה קצת כעין מעמד הר סיני.

באשר למעשה בפועל, יש להתכונן לחג השבועות וקבלת התורה. אמנם יש גם הכנות בגשמיות – לסיים את הקניות והבישולים, לערוך את השולחן, להכין נרות חג וכו', אבל בד"בד אסור לשכוח את ההכנות הרוחניות. כל אחד יכול להתיישב ללמוד מאמר חסידות ב'לקוטי תורה' וכדומה על חג השבועות ולהתעמק בו, וכך יבוא מוכן יותר ליום-טוב, כשאלוקות נמצאות במוחו ותודעתו קצת יותר בפשיטות. לחיים, לחיים ולברכה. שנוזכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

הסדר הרגיל הוא שמה שברור לנו הוא שיש עולם, וכמו כן מה שהגוף דורש ומבקש – פשוט בעינינו שצריך לספק לו. ולעומת זאת כשמדברים איתנו על אלוקות, זה דבר מחודש! "ליד ההר" פירושו, אם כן, לשנות קצת את המשוואה הזו

בדרך ישראל סבא

הרב יוסף טייטלבוים • מזיבז, מחוז חמלניצקי, אוקראינה

"היה דבר השם ביד הבעל שם ויגזור אומר ויקם. אחד היה ומהקדמונים לא קם כמהו, ואחריו לעפר מי יקום". מילים עילאיות אלה שנחצבו בידי רבי מנחם מנדל מוויטבסק מתארות את דמותו הגדולה של מורנו הבעש"ט אור שבעת הימים, הוא הגבר שהפית רוח טהרה וקדושה, אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל, בגופם של יהודים לדורי דורות והחיה את נשמתם באמצעות הנחלת תורת החסידות. עיקר מגמתו של הבעל שם טוב בעבודתו הייתה לקרב את ביאת משיח בן דוד, וכפי שנאמר לו על ידי משיח צדקנו עצמו בעליית הנשמה המפורסמת, וכמה הולמים הדברים שבהשגחה פרטית נסתלק לשמי מרום ביום פטירתו של דוד המלך בחג השבועות.

מאז שנת תק"כ נתחברו בו בחג השבועות כאחת שתי דמויות ענק אלו בתולדות ימי ישראל, ומשך מציינים בו את פטירת דוד המלך על ידי קריאת מגילת רות, אמה של מלכות, וגם מרבים בו בלימוד תורת הבעש"ט וסיפור הנהגותיו. בשנים האחרונות ישנם הזוכים גם לעשות את חג מתן תורתנו על יד ציונו הקדוש במזיבז, ערש החסידות.

עיריה זו השוכנת על גדות נהר הכוג היא חלק ממחוז חמלניצקי שבצפון פודוליה. כאן החלו להתרכז סביב רבנו הבעש"ט תלמידים וחסידים, גדולי תורה ועמך ישראל, ומכאן הפיץ את מעיינותיו חוצה.

אך טבעי הוא שלרגל חג השבועות נשוחח עם הרב יוסף טייטלבוים, המשמש כשליחו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע למחוז חמלניצקי והמנהל את בית חב"ד המשגשג בעיר, וממנה הוא יוצא לפעולות שונות על פני כל המחוז כולו, כולל מזיבז העיריה.

טוב לצדיק, טוב לשכנו

"בשבילנו", אומר הרב טייטלבוים, "יש משמעות רבה לכך שאנו פועלים באזור בו חי ופעל רבינו ובו מנוחתו כבוד. המרחק בינינו למזיבז הוא מחצית השעה בלבד, והקשר שלנו עם המקום הדוק מאוד, ואנו מספקים דרך קבע סיוע לבאים למזיבז. אמנם מבחינה גשמית יש במזיבז כמעט כל מה שנדרש, כולל מקומות לינה ברמות שונות, מסעדות כשרות ועוד, אבל כאשר אי-מי נזקק לעזרה אנו נמצאים כאן מוכנים ומזומנים לכל עניין, כשאנו גם שמם דגש על סיוע מההיבט הרוחני לעולים לציון. כך למשל, אנו מקבלים פניות מכל רחבי העולם מיהודים שמבקשים שנוכיר את שמם ונתפלל עבורם על ציון מן הבעש"ט.

"רבים עוברים בעיר בדרכם למזיבז", ממשיך ומספר הרב טייטלבוים, "והם נמנים על קהלים שונים ומגוונים. אנו יושבים באזור פודוליה, שהוא כנראה האזור בעל הריכוז

לחמלניצקי על שם מנהיג הקוזקים, אבי האיחוד הזה שבעיני האוקראינים הינו גיבור לאומי

"למעשה", מספר הרב, "כפי שנרשם בדם יהודי העיר, הוא גם ערך פוגרום בקהילתנו בעיר עצמה. הוא כבש את העיר וחולל בה פרעות קשות. מאות נרצחו על ידו, ובעינינו צורמת עד מאוד העובדה שעל שם איש זה קרויה העיר. גם בימי מלחמת העולם הראשונה, תלמידי הקוזקים הרגו יהודים כדי "להציל את אוקראינה", וכך נרצחו כאן באכזריות 1,800 יהודים."

למרות הפרעות, הקהילה היהודית השתקמה מהר, ועם תחילת השלטון הסובייטי הייתה לאחת הקהילות הגדולות ביותר באוקראינה.

הרב טייטלבוים שנוגד בירושלים משתייך לגזע היחס של הרה"ק רבי משה טייטלבוים זצ"ל, הישמש משה מאוהל. "אני בן אחר בן לישמח משה", מספר הרב טייטלבוים. "אבי הרב אריה הי"ו הינו מרצה למחשבים שעלה ארצה מארגנטינה, ואני כבר גדלתי בארץ ישראל. לאחר נישואינו, פנינו אל הרב שלמה וילהלם, שליח הרבי ורבה של ז'יטומיר ומערב אוקראינה, להתעניין בשליחות והוא שהציע לנו להגיע לכאן.

"בזמנו, כאשר הגענו לכאן, התנאים הגשמיים והרוחניים היו קשים למדי, אך מאז שהתחלנו בפעילותנו ראינו ברכה רבה והצלחה מרשימה. מאות אנשים חברים בקהילה, בעיר פועלים כיום גן ילדים יהודי, בית ספר יום ראשון ובית ספר אחה"צ המעניקים חינוך יהודי, מרכזים תורניים לגברים ולנשים, אירועים וקונצרטים שונים לאורך השנה. כמו כן, כמוכבן, בית הכנסת פעיל ומתקיימות בו תפילות ברוב עם מדי יום, בשבתות ובחגים, וכך באירועים האחרונים של ליל הסדר ופורים השתתפו מאות אנשים."

למרבה העניין, המלחמה האחרונה לא פגעה בגידול בקהילה היהודית, ואדרבה הביאה

הגבוה ביותר של ציוני גדולי החסידות בעולם כולו. למשל, לא רחוק מעימנו נמצאת העיריה אניפולי, בה גם שוכן מקום מנוחתו של גדול תלמידי רבינו, המגיד ממזריטש. אגב, אנו קרובים לעיריה סלאוויטא, בה פעל בית הדפוס החסידי המפורסם. סלאוויטא גם מיוחדת בכך שבשנות הקומוניזם הייתה אחת העיריות היחידות בה פעל בית כנסת גם תחת שלטון הרדיפות, ויהודים היו מגיעים לשם מכל האזור לשפוך שיחם לפני ה'. שם גם היו אופים מצות ומספקים לקהילות סביב, והדבר החזיק גם את היהדות בחמלניצקי העיר.

"כאמור, בשל ריכוז האתרים היהודים בפודוליה, רבים פוקדים את האזור בדרכם לעלות על ציון הצדיקים או לטיולי שורשים, והם עוברים דרכנו כאשר אנו גם עורכים תוכניות ופעילויות בשבילם. אנו גם מתעתדים לערוך למען הציבור סיורים מיוחדים באזור מזיבז."

לבני העיר חמלניצקי בכלל, כמקום הקרוב ביותר למזיבז, קשר הדוק מימים ימימה עם העיריה. התושבים ראו עניין מיוחד בקרבה זו, הרבו לעלות לציונו הקדוש של הבעש"ט, ומטבע הדברים גם כיום מתקיים קשר מיוחד בין בני הקהילה למזיבז. "יש לא מעט יהודים אצלנו בקהילה", מספר הרב טייטלבוים, "הקרויים על שמו הקדוש - ישראל."

"כשהגענו לכאן", הוא מספר, "למדנו על הייחודיות של האזור והקשר הייחודי למזיבז. אגב, יש לציין, הוא מוסף, "שהיהודים מקפידים לקרוא לעיר בשמה הקדום פרוסקור'ב, ולא בשמה הרשמי המזכיר את שמו של הרוצח וצורר היהודים האטמן בוגדן חמלניצקי ימ"ש."

אכן, העיר הייתה קרוייה מימי ייסודה פרוסקור'ב. רק לפני כשבעים שנה, בימי השלטון הסובייטי, לרגל 300 שנה לאיחודה של אוקראינה עם רוסיה, שונה שם העיר

הרב טייטלבוים עם יהודי שהניח תפילין לראשונה בחייו

להצטרפות חברים חדשים, שכן לאור המצב הקשה רבים מחפשים שותפות עם בני עמם ומחזירים אחר האמונה בבורא העולם ומנהיגו. "בתחילת המלחמה", מסביר הרב, "חלק מהאנשים נמלטו מהעיר והיו לפליטים, אבל יחסית המצב באזור נרגע וכאן במערב אוקראינה אין כמעט הפצצות. אמנם אנו נכללים באזורים המטווחים שפועלת בהם אזעקה לפעמים, אבל מדובר באזור נרחב ביותר והעיר מעולם לא ניזוקה. אנשים שבו לבתיהם והקהילה הגדילה את מגוון שירותיה ומספקת גם שירותים הומניטריים למיניהם.

"הפעילות של הקהילה השתדרגה מאוד בהשוואה לתקופה שלפני המלחמה, הקהילה התרחבה ומספר המשתתפים בפעילויות ובפרויקטים החינוכיים והחברתיים גדל בצורה משמעותית. במקביל, הקשר של יהודי העיר לקהילה התחזק מאוד. יהודים שלא שמענו מהם מעולם, פתאום החלו ליצור קשר באופן מפתיע. דווקא בעיצומה של המלחמה אנחנו מזהים זינוק בחיי הקהילה, בניגוד לכל מה שחשבנו. כך בית הכנסת פעיל יותר מתמיד, למרות המלחמה.

"האתגר היחיד שהביאה עמה המלחמה, היא העובדה שגברים בגיל גיוס חייבים להתגייס לצבא האוקראיני. ואכן, יש לנו חיילים בחזית, כמו גם כמה חיילים יהודים שנפגעו או נפלו חלל לצערנו. מעבר לכך, הקהילה רק צומחת. דווקא לאחר פרוץ המלחמה נבנו שני מקוואות טהרה עבור יהודי העיר והמחוז. יש לנו מבנה חדש, בו גם ישנו אולם גדול לאירועים ופעילויות לילדים ולמשפחות, כמו גם חנות למוצרי מזון כשר. אנו זוכים כל העת לסיוע צמוד של הרב וילהלם, ואנו רואים בעליל את חסדי ה'".

אחד הנושאים החשובים שבהם משקיע הרב טייטלבוים את זמנו, הוא קירוב הדור הצעיר מתוך העיקרון שלימד הבעש"ט שלא להתיימש מאף יהודי. "אצל כל יהודי יש ניצוץ קדושה שיש ללבוש אותו ולהגדיל את בעירתו, ומשום כך אין מקום לעולם להתיימש מנשמתו, יהא מצבו אשר יהא".

לחפש אבדות

"לא מזמן חווינו סיפור מרגש", נזכר הרב, "כאשר יהודי אחד החל לפקוד את הפעילות שלנו ולהשתתף בהתוועדויות שערכנו. באחת מהן דיברנו אודות חשיבות הנחת תפילין, והדבר גרם להתעוררות רבה בנושא. היהודי הזה, שכבר היה בסביבות גיל החמישים שלו, חגג את יום הולדתו במסיבת בני משפחתו, ואלה שאלו אותו מה הוא רוצה כמתנה. להפתעם הוא ביקש תפילין, כשהוא מסביר שהפעם האחרונה בה הניח תפילין הייתה בגיל בר המצווה שלו

"סבו של היהודי הזה התגורר בעיר צ'רנוביץ, שאינה רחוקה מאיתנו. הסבא עוד היה יהודי ירא שמים ושומר מצוות, למרות רדיפות הקומוניסטים, אולם בנו כבר התרחק מהיהדות. להגל בר המצווה של הנכד, הסב סיכן את עצמו ובמאמצים מרובים השיג לו זוג תפילין וערך לו בר מצווה, כמוכן בתנאי הימים ההם. כרם, בתום החגיגה, החליט האב להשאיר את התפילין בבית הסב מאז לא הניח הנכד תפילין, ושנים רבות הצטער על כך. עתה, בגיל חמישים, החליט לשוב לדרכו של הסב

ולרכוש לזכרו זוג תפילין חדשות. כך אפשר לראות איך הפעולה של הסבא שהשיג לנכדו זוג תפילין בקשיים מרובים נשאה פרי בסופו של דבר, גם אם לאחר שנים רבות.

"מובא בספרים הקדושים, שנשמת הבעל שם טוב הייתה שנים רבות צרורה בצרור הנשמות הקדושות, ולא רצתה לרדת לעולם השפל. פעם אחת התעורר רעש גדול בשמים ונשמות הצדיקים דרשו שתבוא הגאולה השלמה, כי כבר הגיע הזמן. מנגד, טענו אחרים שאין השעה כשרה לכך, כי ישנן הרבה נשמות נידחות שעוד צריכות תיקון, ומה יהא עליהן - והרי מפורש בכתוב "לבלתי ירח ממנו נידח". משום כך הואילה נשמת הבעל שם טוב לרדת לעולמנו זה, כשתפקידו העיקרי היה להביא את כל הנשמות - גם הנידחות ביותר - לתיקון ולהכניסן תחת כנפי השכינה". אין ספק כי מטרה זו מוגשמת בדור האחרון בממדים עצומים על ידי שליחיו של הרבי ז"ע, המתארים את האובדים והנידחים ומשיבים אותם לצור מחצבתם.

בחזרה הביתה

והנה סיפור של אור הקשור לדרך זו שהורה הבעל שם טוב, כפי שמספר הרב טייטלבוים: "יש בעיר נהג מונית ששירת אותנו זמן רב בנאמנות, ולכל צורך שהזעקנו אותו הוא התייצב בחפץ לב. ככל שכירתי, ידעתי שהוריו וזקניו מכל הצדדים גויים גמורים. והנה, היה זה ערב פסח, היינו עסוקים בהכנות רבות לליל הסדר, וזימנתי אותו להביא מצות וצורכי ליל הסדר לאולם בו ערכנו את ליל הסדר. כמובן,

הוא עצמו לא ידע דבר על החג וענייניו. "לפתע, אותו נהג מונית שואל אותי: "כבוד הרב, האם מי שאם-אמו יהודייה גם הוא יהודי?" אמרתי לו: "בהחלט, מי שאם-אמו יהודייה - אמו יהודייה, ולכן גם הוא עצמו יהודי לכל דבר". הוא נדהם ואמר לי: "רבי, אני למעשה מאומץ אצל הוריי. אם-אמי הביולוגית הייתה יהודייה, האם זה אומר שאני יהודי?" התרגשתי ועניתי לו: "ידידי, אם כדברך שאם-אמך הביולוגית היא יהודייה, אתה יהודי כשר בדיוק כמוני, ואתה מוזמן להגיע כבר הלילה לליל הסדר לחגוג איתנו את הפסח". כצפוי, גם הוא התרגש כולו מהמידע ששינה את חייו, וכבר באותו לילה הגיע לסדר שערך לראשונה בחייו.

"מאז, אותו יהודי שב ליהדותו, והוא משתתף איתנו בקביעות בפעילות בקהילה. כפי שסיפר לי, מאז גם ראה הצלחה כלכלית בכל מעשיו, והוא נוהג תמיד לומר לכל מי שבא במחיצתו שהגילוי המרעיש שחווה כי הוא יהודי - זהו הדבר הטוב ביותר שאירע עימו בחייו.

"מהו המסר שאנו לומדים מסיפור זה? שלעולם לא תדע להיכן נפלה נשמתו של יהודי, וכיצד היא תתעורר לשוב תחת כנפי השכינה. לפעמים אתה צריך להתגלגל עד לחמלניצקי הרחוקה ושם כביכול במקרה - והרי אין מקרה בעולם - תפגוש נהג מונית שיגלה דרכך את ניצוץ נשמתו. אני בטוח שמורנו הבעל שם טוב שש ושמח מהעבודה הגדולה המעשית בסביבתו, ומלווה אותנו בברכותיו הקדושות עד ביאת משיח צדקנו כאשר האובדים והנידחים ישתחוו לה' בהר הקודש בירושלים". ■

ביאורים בענייני מתן תורה

זכור וזכור - נעשה ונשמע

זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין יכול הפה לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע (א, ב)

איתא בזהר (ח"א מח, ב) זכור לדכורא ושמור לנוקבא, והענין הוא שיש בכל שבת בחינת המשכה דהיינו דכר, ובחינת העלאה הוא נוקבא. וההעלאה היא כמו על דרך משל מבעל שכל גדול שמוריד ומצמצם שכלו באיזה מעשה כגון ציור או כתיבה, הנה כשגומר מלאכתו ושובת ונח ממנו, הרי השכל חוזר למקורו. ואחר כך כשחוזר ורואה בעין שכלו הגדול את כל מעשהו והנה ישר לפניו, אזי נעשה בחינת חזרת המשכה. וכך בכל שבת, במעלי שבתא היא בחינת שביטא ונייחא מ"ששת ימים עשה ה' כו', וביום השביעי שבת, שחזור למקורו. ואחר כך בצפרא דשבתא נאמר "ויברך אלוקים את יום השביעי", שהיא בחינת ההמשכה, ואז נמשך השפעת המן למשך כל השבוע שלאחרי.

והנה התחלקות זו לזמנים היא רק בסדר השתלשלות בבחינת ממלא כל עלמין, שאין ההעלאה וההמשכה יכולים להיות יחד, אבל בבחינת סובב כל עלמין יכול להיות שניהם כאחת, ולכן לעתיד לבא יהיה יום שכולו שבת, כי יתגלה כתר עליון סובב כל עלמין שאין שם בחינת מעלה ומטה, ולכן הכל שם בדיבור אחד.

והנה במצוות יש ג"כ ב' בחינות אלו, העלאה והמשכה, וכנגד זה הם ב' בחינות נעשה ונשמע, נשמע הוא העלאה, שכל מי שרוצה לשמוע איזה דבר, הוא מבטל כל חושיו וכל מחשבותיו רק לשמוע. ונמצא שהחושים והמחשבות מתעלים בעילוי הדבר שרוצה לשמוע. והמשכה היא בחינת נעשה כלומר נעשה ונמשך ממעלה למטה, ולכן בנעשה ונשמע נמשכו ב' כתרים כי ההמשכה הוא מבחינת הכתר.

ובמתן תורה ניתן הכח להמשיך בחינת הכתר על ידי עשיית המצוות, וזהו ענין אנכי שהוא הארת הכתר, ולכן נאמרו שמור וזכור בדבור אחד, כי מצד הארת הכתר יכולים ב' בחינות אלו להיות כאחת.

(על פי תורה אור פ' יתרו עג, ב-ג)

במתן-תורה ניתן הכוח לכל אחד שעבודתו תהיה באופן של "דיבור אחד"

זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין יכול הפה לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע (א, ב)

צירושלמי וצפיפרי מוכח צהדיא דצדיצור אחד נאמרו .. וכן מחללי מות יומת וציום השצט (תוד"ה קמ"ל)

ובספרי שם הולך ומונה עוד כמה מצוות שנאמרו בדיבור אחד (ערות אשת אחיך, יבמה יבוא עליה .. לא תלבש שעטנו וגדילים תעשה לך וכו'),

לזכור בכל דיבור את ה"אחד"

בימי רבינו הזקן היה חסיד אחד, איש פשוט ביותר, עד שספק אם ידע פירוש המלות במקומות הקשים שבתפלה, ומכל מקום האריך בתפלה, ולא רק בשבת ויו"ט וימים נוראים, אלא גם בימות החול, ולא רק בתפלת שחרית, אלא גם בתפלת מנחה ותפלת ערבית, וניכר היה שתפלתו אינה מן השפה ולחץ, אלא התפלל "עד מיצוי הנפש".

והחסידים התפלאו על זה: כיצד שייך הוא לאריכות התפלה ?

וכששאלוהו, ענה: אינני יודע... אבל שמעתי מהרבי (כוונתו לאדמו"ר הזקן): "זכור ושמור בדיבור אחד" - בכל דיבור צריך לזכור ולשמור את ה"אחד".

(על פי ספר השיחות תרצ"ו ע' 127)

והנקודה היא שה"עשה" וה"לא תעשה" נאמרו בדיבור אחד, וכן גם "זכור ושמור", כמבואר בחזקוני (פ' יתרו על הפסוק) "זכור היינו מצוות עשה, ושמור היינו מצוות לא תעשה, כמו ששנו רבותינו כל מקום שנאמר הישמר, פן ואל - אינו אלא לא תעשה".

והנה גם בנוגע לשתי דברות הראשונות אמרו (בסוף מס' מכות) "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו", ופרש"י שם "דכתיב אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי". והרי אנכי ולא יהיה לך הם ג"כ עשה ולא תעשה, ויתרה מזו - אנכי הוא כולל כל רמ"ח מצוות עשה, ולא יהיה לך הוא כולל כל שס"ה לא תעשה.

והענין בזה יובן בהקדם מה שכתב אדמו"ר הזקן בתורה אור פ' יתרו, במה שכתוב "וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר" - ש"פירושו הוא לאמר ולדבר את כל דברי התורה מה שכבר נאמר למשה מסיני... כענין דברי אשר שמתי בפך, וכוח זה ניתן לישראל (בזמן קבלת התורה בעשרת הדברות) להיות הלכה היוצאת מפיהם דבר ה' ממש שנאמרה למשה מסיני".

וכיוון שתיבת "לאמר" נתפרשה בנוגע ל"ידבר אלוקים את כל הדברים האלה", "שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדיבור אחד", "אחת דיבר אלוקים", מובן שענין זה של "דיבור אחד" שייך וישנו גם בעבודת האדם.

המשכת אלקות על ידי מצוות לא תעשה

והנה החילוק בין מצוות עשה למצוות לא תעשה הוא, שמצוות עשה הם עניין חיובי, קום ועשה, ועל-ידם ממשיך האדם גילוי אלוקות בנפשו ובעולם, ומצוות לא תעשה הם עניין שלילי, שב ואל תעשה, שהאדם מתרחק ושולל העניינים שהם היפך רצונו של הקב"ה, ועל-ידי זה נעשית גם שלילת וביטול רוח הטומאה שבעולם.

ובעומק יותר, יובן על פי מה שכתב אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה (פ' פקודי), שגם במצוות לא תעשה ממשיכים גילוי אלוקות, אלא שפעולת ההמשכה והגילוי היא דוקא על-ידי העדר העשייה, וטעם הדבר - "לפי ששורש הלא תעשה הוא ממקום גבוה מאוד... על כן אין להם כלי למטה רק על-ידי שב ואל תעשה", "שורשם מבחינת... שאינו בא עכשיו בהשגה נגלית (השגת החיוב) רק בבחינת השגת השלילה, לכן הכלי למטה להמשיך גילוי זה אי-אפשר להיות על-ידי מצוות עשה שהיא קום ועשה... לא שייך כלי דהא לית מחשבה תפיסא ביה כלל, רק על-ידי לא תעשה, שלא לעשות המנגד... שהוא עניין השלילה מן המנגד כו'".

ועל פי זה - מה שאצל הקב"ה אין התחלקות בין מצוות עשה ללא תעשה הוא - כיון שמצידו יתברך כל המצוות הם המשכת אלקות, אבל מצד הגבלת האדם והעולם שיכול לקבל רק גילוי אלוקות מדוד ומוגבל שלפי ערכו, לכן נתחלקו המצוות לב' סוגים.

ועל פי זה יובן מה שבכל זאת אמר הקב"ה לישראל בדיבור אחד, כי בזה נתן הכוח לכל אחד ואחד מישראל שעבודתו בקיום התורה ומצוות למטה בארץ תהיה (לא רק מצד גדרי האדם והעולם, "שתיים זו שמעתי", אלא) גם כפי שהם מצד הקב"ה - "אחת דיבר אלוקים".

היינו שיהיה נרגש בעבודתו שהעיקר הוא התורה ומצוות, גילוי חכמתו ורצונו של הקב"ה, ומציאות העולם אינה אלא בשביל קיום התורה ומצוות, שיומשך ויתגלה חכמתו ורצונו של הקב"ה. היינו שגם בדרגת המצוות כפי שהם ציוריים והוראות להאדם איך להתנהג בעולם - אין זה באופן שהעיקר הוא הפעולה בעולם, שאז מודגשת ההתחלקות לב' קווין ("שתיים זו שמעתי"), דחיית וביטול הרע (שלילה), והמשכת וגילוי הקדושה (חיוב),

אלא באופן שהעיקר הוא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ומצד זה, גם ב"לא תעשה" נעשה צוותא וחיבור עם הקב"ה, ואדרבא – בדרגה נעלית יותר באלוקות שאי אפשר להשיגה אלא בדרך של השגת השלילה. (על פי התוועדות ה'תש"א ח"ב ע' 249 ואילך)

שבועה מלשון שוֹבֵעַ

מושבֵעַ ועומד מחר סיני (כא, ב)

שבועה הוא ג"כ מלשון שובע, היינו שנותנים כח מלמעלה על קיום התורה ומצוות.

והענין הוא על דרך משל כאדם הנשבע לחבירו, שהוא כדי שלא ישנה אפילו אם יגרום איזה דבר שיצטרך לשנות. כי אם היה גלוי וידוע לפניו שאין שום ענין הגורם השינוי, לא היה צריך לשבועתו. דהיינו שמבטיח נגד חכמתו ורצונו, שגם אם יהיה ענין שעל פי הטעם צריך לשנות הבטחתו, מכל מקום לא ישנה.

ולמעלה ענין השבועה מה שהקב"ה משיב או שהוא נשבע היינו שלא יהיה כסדר השתלשלות המדרגות וירידה ממדרגה למדרגה על פי הרצון והחכמה, אלא שיהיה אור אין סוף ב"ה בעצמו ובכבודו מתפשט ומאיר בגילוי רב למעלה מן הרצון והחכמה, והארה והמשכה זו נמשכה מימי קדם קדמונו של עולם, דהיינו מבחינת סובב כל עלמין שלמעלה מממלא כל עלמין שהוא השתלשלות וירידת המדרגות. וזהו דכתיב אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם.

ומאחר שהארה והמשכה זו נמשכה לאבותינו מאור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו, לכן יש להם כח ועוז להשביע ולתת חיות מרובה לעמוד חזק בקיום התורה והמצוה.

(על פי אגרות קודש אדמו"ר זי"ע ח"ו ע' סח. לקוטי תורה שמיני עצרת פג, ג)

גדר שם צבאות

רבי יוסי אומר: צבאות כולו נמחק, שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל, שנאמר והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ

מצרים (יה, ב)

והנה במסכת סופרים (רפ"ד) איתא "רבי יוסי אומר צבאות חול", ובהמשך לזה "אמר ר"ש בן אלעזר של בית אגודה היו כותבין בירושלים והיו מוחקין צבאות שהיו נוהגין בו חול שנאמר ופקדו שרי צבאות בראש העם", ועל דרך זה הוא בירושלמי.

ונראה שיש חילוק בין גדר שם צבאות לשיטת ר' יוסי בסוגיין לשיטתו במס' סופרים. שלדעת ר"י במס' סופרים אינו שם של הקב"ה כלל, ולכן הוא "חול". ואילו לבבלי שם צבאות אינו "חול" ממש, אלא שלא חלה עליו קדושה להעשות כשם שאינו נמחק, אבל מכל מקום הוא תוארו של הקב"ה, כמו "הגדול הגבור כו' חנון ורחום וכו'", הנקראים בברייתא לעיל "שמות שנמחקין".

ולכן במס' סופרים (וירושלמי) מביא רביא ראה מהכתוב שבו התואר צבאות לא קאי על הקב"ה כלל, אלא חול ממש, ו"פקדו שרי צבאות בראש העם"; ואילו בגמרא דידן כוונת ר' יוסי היא שאף שהוא כינוי להקב"ה מ"מ אינו משמות הקדושים שאינם נמחקין, לפי "שלא נקרא צבאות אלא על שם ישראל", שאין הכוונה שצבאות קאי רק על בני ישראל ולא על הקב"ה, אלא דזה שהקב"ה נקרא בשם צבאות הוא כיון ש"על שם ישראל" שנקראים "צבאותי", לכן נקרא הקב"ה בשם זה.

שם צבאות התחדש על ידי הנביאים

ונראה שהיסוד לשיטת ר' יוסי הוא, בזה שלא מצינו שם "צבאות" בתורה, וכדאיתא בגמרא (ברכות לא, ב) "מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות". וסבירא ליה לר' יוסי דשמות של הקב"ה צריכים לבוא לראשונה בתורה, שהיא דבר ה' ממש. כי אף שדברי הנביא הם דבר ה', "רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני", מכל מקום כיון שענין הנבואה הוא מה ש"הא-ל מנבא את בני האדם", שדבר ה' מתלבש בדעתו ובהשגתו ובסגנונו של הנביא, הרי "כשם שאין ביכולת שום נבא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו" (תניא, שער היחוד והאמונה), לכן ס"ל לר' יוסי, שלא יתכן שתואר של הקב"ה עצמו יתגלה על ידי נביא. וזהו היסוד לכך שמפרש ה' צבאות" – "אלקי הצבאות", שאינו תואר הקב"ה אלא חול ממש.

וזהו מה שמוכיח בסוגיין מהפסוק את צבאותי, ש"לא נקרא אלא צבאות אלא על שם ישראל", שבוה נרמז ג"כ שזהו כפי שהקב"ה מתלבש בהשגת הנביא (ישראל).

על פי זה יש לבאר הטעם שבני ישראל נקראים בשם "צבאות ה'" בעת יציאת מצרים, שהרי גדרו של שם צבאות הוא כפי שהקב"ה מתלבש בגדרי בני אדם ונבונים, שלכן שם זה נתגלה ע"י נביאים דוקא, שדבר ה' מתלבש בהשגתם. והרי זה היה החידוש שנעשה בישראל ביציאת מצרים, אף שגם לפני יציאת מצרים למדו "בני יעקב" תורה וידעו את ה', הרי על ידי כור הברזל דמצרים נעשה שינוי עיקרי בבני ישראל, שנתבררו ונודרכו עד שנעשו הם עצמם מוכן לשבתו ית'.

ולכן ראתה שפחה על הים מה שלא ראה גדול הנביאים, דכיון שגדר הנבואה הוא, שדבר ה' מתלבש בהשגת ושל הנביא, בהכרח שגם ביציאת מצרים בעת קריעת ים סוף היתה נבואת כל ישראל גם כן באופן כזה (אלא שבפרטיות ובגלוי נעשה זה אחר כך במתן תורה דכל העם רואים את הקולות גו', ואחר כך על ידי בנין המשכן, כמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל, שהקב"ה שורה על כל ובכל אחד ואחת).

(על פי לקוטי שיחות ח"ו ע' 53 ואילך)

בין קיום המצוות לפני מתן תורה לאחריו מתן תורה

כל השמות האמורים בתורה באברהם קדש... ויאמר אדני' אם נא מצאתי חן בעיניך.. אף זה קדש.. גדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת

פני שכניה (יה, ב)

לכאורה יש לתמוה, שהרי בפשטות מובן שבאמת לא קיים בזה אברהם אבינו מצות הכנסת אורחים, שהרי באמת לא היו אנשים אלא מלאכים שרק "נראה כמו שאכלו", כדאיתא בבבא מציעא (פו, ב). ואם כן, אליבא דאמת לא קיים אברהם אבינו מצוות הכנסת אורחים – ולא הותר לו לעזוב "הקבלת פני השכניה"!

ויבאר בהקדים החילוק בין המצוות שקיימו האבות קודם מתן תורה למצוות שאנו מקיימים לאחרית מתן תורה:

קיום המצוות של האבות היה ברוחניות. וראה לדבר מכמה וכמה מצוות שבימי האבות לא היו יכולים כלל לקיימם בגשמיות, כמו מצות תפלין, שבפרשיות התפלין כתוב אודות יציאת מצרים, ובימי האבות לא היה עדיין כל הענין דיציאת מצרים.

אבל אין הכוונה שקיום המצוות של האבות היה רק ברוחניות, ללא פעולות בגשמיות; הם עשו גם פעולות בגשמיות (עכ"פ בכמה מצוות), אלא שקדושת המצוה לא נקבעה בפנימיות ובגלוי בדברים הגשמיים שבהם עבדו עבודתם; במקלות (שפיצל יעקב בשקתות המים, ולדברי הזהר (ח"א קסב, א) הביא באמצעותם את האורות הרוחניים הנמשכים במצות תפלין) לא נשארה קדושה לאחריו סיום העבודה בהם.

מעשה אבות - סימן ונתינת כח לבנים

והטעם לכך שבכל זאת עשו האבות פעולה גשמית הוא כדי שיהיה מזה נתינת כח לעבודתם של ישראל לאחרית מתן תורה: הא גופא שקיום המצוות אחרי מתן תורה פועל זיכרון וממשיך קדושה בדברים הגשמיים בפנימיות, הנה הכח על זה הוא מ"מעשה אבות" שהוא "סימן" ונתינת כח "לבנים". ולכן למצוות שקיימו האבות היה צריך להיות אחיזה בגשמיות, שעל ידי זה דוקא היתה עבודתם יכולה להיות סימן ונתינת כח לקיום המצוות שלאחרי מתן תורה.

(ודוגמא לזה הוא ממה שמצינו בכמה נבואות, שבשעה שהקב"ה צוה לנביא לומר איזו נבואה, צוה עליו גם לעשות פעולות שונות בגשמיות, בהתאם לנבואה. וכפי שהקב"ה צוה ליחזקאל הנביא "שכב על צדך השמאלי.. ושכבת על צדך הימני", "עשה לך כלי גולה", ומבאר הרמב"ן (לך לך יב, ו), שזהו בכדי שהנבואה לא תישאר רק ברוחניות, אלא תרד גם לגשמיות).

ובזה יובן שאף על פי שהאורחים היו באמת מלאכים, מכל מקום, לגבי אברהם אבינו היתה מצוה זו בשלימות, כי עיקר קיום המצוות שלו היה ברוחניות, והמעשה הגשמי לא היה אלא כדי שתהיה אחיזה כנ"ל, ובזה לא נוגע כל כך שתהיה פעולה גשמית עם כל הפרטים.

(על פי לקוטי שיחות ח"ה ע' 324 ואילך)

מצפים לישועה

אוצר בלימוד הגאולה

לימוד הסוגיות היסודיות של הגאולה, משיח ובית המקדש
מתוך שיחותיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

נבחרים

ביום ההילולא ג' תמוז במקומות
שיפורסמו בסמוך למבחן
(בערים: ירושלים, בני ברק, אלעד, אשדוד,
חיפה ומודיעין עילית)

לומדים

4 שיחות מתורת כ"ק אדמו"ר
מליובאוויטש זי"ע

ש"י לכל
נבחן

הספר השלם ובו
חמישים שיחות
בסוגיות הגאולה
ובית המקדש

מקבלים

מלגות* למצליחים במבחן:

85% ומעלה << 150 ₪

70% ומעלה << 80 ₪

ניתן להשיג
את חוברת הלימוד
ברשת החנויות
אור החיים

הרשמה

עמדות נדרים פלוס < לב לדעת > רישום לתוכנית אוצר בלימוד הגאולה

במייל LLadaat@gmail.com

בטלפון 072-221-9050 (מענה אנושי בין השעות 13:00-15:30 - ניתן
להשאיר תא קולי בקול ברור עם שם פרטי, משפחה, מספר זהות ומספר טלפון)

*המלגות לרכישת ספרים ומזון ברשת אושר עד,
ספרי אור החיים, דברי שיר ויריד החסידות.

לב
לדעת

תפארת שמשון

